

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE MİZAH STİLLERİNİN PSİKODİNAMİK
BAĞLAMDA İNCELENMESİ

Buse AKBOĞA

ŞUBAT 2024

ANTALYA

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE MİZAH STİLLERİNİN PSİKODİNAMİK
BAĞLAMDA İNCELENMESİ

Buse AKBOĞA

ŞUBAT 2024

ANTALYA

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE MİZAH STİLLERİNİN PSİKODİNAMİK
BAĞLAMDA İNCELENMESİ**

Buse AKBOĞA

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI tezi olarak 07/02/2024 tarihinde jüri tarafından (oybirliği / oyçokluğu ile) kabul
edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan HERDİ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Cumhur AVCİL

Dr. Öğr. Üyesi Nihan TEZER

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. İbrahim Sani MERT

Tez Teslim Tarihi: / /

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kişilik Organizasyonları ve Mizah Stillерinin Psikodinamik Bağlamda İncelenmesi” adlı bu çalışmanın hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, bu çalışmanın herhangi bir kısmının başka bir akademik çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

07/ 02/ 2024

Buse AKBOĞA

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Hipotezleri	2
1.2. Araştırmanın Önemi	2
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Psikodinamik Kişilik Organizasyonları.....	3
2.1.1. Kişilik Kavramı	3
2.1.2. Kişilik Organizasyonu Tanımı ve Oluşumu.....	3
2.1.3. Nevrotik Kişilik Organizasyonu	6
2.1.4. Psikotik Kişilik Organizasyonu	8
2.1.5. Sınır Durum Kişilik Organizasyonu	8
2.2. Mizah Stilleri	12
2.2.1. Mizah Kavramı	12
2.2.2. Mizah Duygusu	13
2.2.3. Mizah Kuramları	13
2.2.4. Mizah Stilleri.....	17
2.2.5. Mizahın İşlevleri.....	19
2.2.6 Kişilik ve Mizah İlişkisi	20
3. YÖNTEM.....	22
3.1. Katılımcılar.....	22

3.2. Veri Toplama Araçları.....	22
3.2.1. Demografik Bilgi Formu	22
3.2.2. Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN).....	22
3.2.3. Mizah Tarzları Ölçeği (MTÖ).....	23
3.3.1 Normallik Testi.....	23
4. BULGULAR	25
4.1. Betimsel İstatistikler	25
4.2. Mizah Tarzlarının ve Kişilik Organizasyonlarının Demografik Değişkenlere göre Farklılaşması.....	26
4.2.1. Mizah Tarzlarının Cinsiyete göre Farklılaşması.....	26
4.2.2. Kişilik Organizasyonlarının Cinsiyete göre Farklılaşması	27
4.2.3. Mizah Tarzlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması	27
4.2.4. Kişilik Organizasyonlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması.....	28
4.2.5. Mizah Tarzlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması	29
4.2.6. Kişilik Organizasyonlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması.....	29
4.2.7. Kişilik Organizasyonlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması	30
4.2.8. Mizah Tarzlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması	30
4.3. Mizah Tarzları ve Kişilik Organizasyonları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	31
4.4. Kişilik Organizasyonlarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi	32
5. TARTIŞMA.....	37
5.1. Mizah Tarzlarının Cinsiyet Farklılıkları Açısından Değerlendirilmesi	37
5.2. Kişilik Organizasyonlarının Cinsiyet Farklılıkları Açısından Değerlendirilmesi	38
5.2.1. Kişilik Organizasyonlarının Medeni Durum Açısından Değerlendirilmesi	39

5.2.2. Mizah Tarzlarının Medeni Durum Açısından Değerlendirilmesi.....	41
5.3. Kişilik Organizasyonları ve Mizah Tarzları Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi	42
6. SONUÇ	46
6.1. Sonuç, Öneriler ve Sınırlılıklar.....	46
KAYNAKÇA	48
EKLER	60

ÖZET

KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE MİZAH STİLLERİNİN PSİKODİNAMİK BAĞLAMDA İNCELENMESİ

Buse AKBOĞA

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan HERDİ

Şubat 2024; 79 sayfa

Bu çalışmada Kişilik Organizasyonları ile Mizah Stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılan mizah stillerinin kişilik organizasyonlarını ne ölçüde yordadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemini 18-65 yaş aralığındaki 303 yetişkin birey oluşturmaktadır. Çalışmanın ölçüm araçları olarak Sosyodemografik Bilgi Formu, Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN) ve Mizah Tarzları Ölçeği (MTÖ) kullanılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız örneklem t- testi, Pearson korelasyon analizi ve regresyon analizi üzerinden incelenmiştir.

Yürütülen analizler sonucunda, kadınların erkeklere kıyasla daha fazla kendini geliştirici mizah kullanımına ve daha az saldırgan mizah türüne eğilimli olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, kişilik örüntülerinin medeni duruma göre farklılık gösterdiği bulunmuştur; bekar bireyler evli bireylere göre daha yüksek primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puanlarına sahiptir. Mizah tarzları da medeni duruma göre incelendiğinde, bekarların evli bireylere göre daha yüksek düzeyde kendini geliştirici mizah kullanımına sahip olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi açısından, lisans mezunlarının kendini geliştirici mizah puanlarının lise mezunlarından daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Son olarak, kişilik organizasyonları ile mizah türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcı mizah düzeyi arttıkça primitif savunma ve gerçeklik testi düzeylerinin azaldığı, uyumsuz mizah düzeyleri arttıkça ise kişilik organizasyonu alt kategori düzeylerinin arttığı belirlenmiştir. Bu çalışmanın bulguları, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve araştırmannın katkıları vurgulanmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: kişilik organizasyonları, kişilik organizasyonları envanteri, mizah tarzları, mizah tarzları ölçeği, uyumlu mizah, uyumsuz mizah.

JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan HERDİ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Cumhur AVCİL

Dr. Öğr. Üyesi Nihan TEZER

ABSTRACT

EXAMINATION OF PERSONALITY ORGANIZATIONS AND HUMOR STYLES IN PSYCODYNAMIC CONTEXT

Buse AKBOĞA

MSc Thesis in Psychology

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Oğuzhan HERDİ

February 2024: 79 pages

The main purpose of the present study is to examine the relationship between personality organizations and humor styles. In accordance with the purpose of the study, it was aimed to determine to what extent humor styles predicted the personality organizations. The sample of the study consists of 303 adult individuals between the ages of 18-65. Within the framework of the research hypotheses, several scales and test were applied to the participants following: Sociodemographic Information Form, Personality Organizations Inventory and Humor Styles Questionnaire were used as measurement tools. Analysis of Variance (ANOVA), independent samples t-test, Pearson's correlation analysis and linear regression analysis were applied in the analysis of data.

As a result of the analysis conducted, it was revealed that women tend to use more self-enhancing humor and less aggressive humor compared to men. Additionally, personality organizations have been found to differ depending on marital status; Single individuals have higher primitive defense, identity diffusion and reality test scores than married individuals. When humor styles were examined according to marital status, it was determined that single individuals had a higher level of self-enhancing humor use than married individuals. Finally, a statistically significant relationship was found between personality organizations and humor types. It was determined that as the level of affiliative humor increased, primitive defense and reality test levels decreased, and as maladaptive humor levels increased, identity organization subcategory levels increased. The findings of this study were discussed within the framework of the relevant literature and the contributions of the research were emphasized.

KEYWORDS: benign humor, humor styles, humor styles questionnaire, injurious humor, personality organizations, personality organization inventory.

COMMITTEE: Asst. Prof. Dr. Oğuzhan HERDİ

Asst. Prof. Dr. Cumhuri AVÇİL

Asst. Prof. Dr. Nihan TEZER

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Simgeler

S.S.	: Standart sapma
N	: Toplam sayı
p	: Anlamlılık düzeyi
r	: Korelasyon katsayısı
β	: Regresyon katsayısı

Kısaltmalar

PKÖ	:Psikotik Kişilik Örgütlenmesi
BKÖ	:Borderline Kişilik Örgütlenmesi
NKÖ	:Nevrotik Kişilik Örgütlenmesi
MTÖ	:Mizah Tarzları Ölçeği
KOREN	:Kişilik Organizasyonlar Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3. 1. Değişkenlerin Normallik Analizleri	24
Tablo 4. 1. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri (Korelasyonel Aşama)	25
Tablo 4. 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	26
Tablo 4. 3. Mizah Tarzlarının Cinsiyet Açısından Farklılaşması	27
Tablo 4. 4. Kişilik Organizasyonlarının Cinsiyet Açısından Farklılaşması	27
Tablo 4. 5. Mizah Tarzlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması	28
Tablo 4. 6. Kişilik Organizasyonlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması	28
Tablo 4.7. Mizah Tarzlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması	29
Tablo 4.8. Kişilik Organizasyonlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması	30
Tablo 4.9. Kişilik Organizasyonlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması	30
Tablo 4.10. Mizah Tarzlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması	31
Tablo 4. 11. Mizah Tarzları ile Kişilik Organizasyonları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	32
Tablo 4. 12. Adaptif Mizah Tarzlarının Primitif Savunma Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	32
Tablo 4. 13. Maladaptif Mizah Tarzlarının Primitif Savunma Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	33
Tablo 4. 14. Adaptif Mizah Tarzlarının Kimlik Difüzyonu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	33
Tablo 4. 15. Maladaptif Mizah Tarzlarının Kimlik Difüzyonu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	34
Tablo 4. 16. Adaptif Mizah Tarzlarının Gerçeklik Testi Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	34
Tablo 4. 17. Maladaptif Mizah Tarzlarının Gerçeklik Testi Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	35
Tablo 4. 18. Mizah Tarzlarının Primitif Savunma Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	35
Tablo 4. 19. Mizah Tarzlarının Kimlik Difüzyonu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	36
Tablo 4. 20. Mizah Tarzlarının Gerçeklik Testi Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	36

ÖNSÖZ

Bu tezin oluşumunda birçok kişinin katkıları vardır ve bu katkılar çalışmanın kalitesini değerini arttırmıştır. İlk olarak, bu çalışmanın oluşmasında büyük payı olan danışmanım Oğuzhan HERDİ'ye en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Sayın HERDİ'nin bilgi birikimi, deneyimi ve yönlendirmeleri, bu tezin akademik standartlara uygun şekilde tamamlanmasına olanak sağlamıştır.

Ayrıca, bu süreçte yanımda olan sevdiklerime, aileme ve dostlarıma en derin minnettarlığımı ifade etmek istiyorum. Onların sonsuz destekleri ve anlayışları, bu tezin yazımı sırasındaki zorlukların üstesinden gelmemi sağlamıştır. Özellikle, hayatımdaki özel bir kişiye teşekkür etmek istiyorum. Onun sevgi dolu desteği ve ilgisi, bu çalışmanın her aşamasında beni ileriye taşımıştır ve başarıya ulaşmamı sağlamıştır.

Son olarak, bu tezin oluşturulmasında emek harcayan herkese teşekkür etmek istiyorum. Süreç boyunca verilen değerli görüşler ve destekler, bu çalışmanın kalitesini arttırmıştır ve benim kişisel gelişimime de katkıda bulunmuştur. Tezin bilimsel ve akademik katkılarının farkında olarak, her okuyucuya bu çalışmayı inançla ve içtenlikle değerlendirmelerini öneririm. Bu çalışma, bilgiye katkı sağlamak ve yeni ufuklar açmak adına bir adım olması amacıyla titizlikle hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Mizah, insanlar arası ilişkilerde ve bireysel duygusal deneyimlerde önemli bir rol oynar. Birçok psikolojik çalışma, mizahın insanların zihinsel sağlığı üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Martin, 2007). Sosyal mizahın, bireylerin stres yönetimi ve grup içi uyum sağlamada kritik bir işlev gördüğü gösterilmiştir (Kuiper & Martin, 1998). Ayrıca, mizah anlayışı ve kullanımı, kişisel ve toplumsal düzeyde sağlık ve refah üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Örneğin, Thorson ve Powell (1993) mizah anlayışının, kişisel ilişkileri güçlendirmede ve stresli durumlarla başa çıkmada önemli olduğunu belirtmiştir.

Martin ve arkadaşları (2003) tarafından mizahın dört temel kategorisi katılımcı, kendini geliştirici, kendini yıkıcı ve saldırgan olarak tanımlanmıştır. Bu kategoriler arasında, katılımcı ve kendini geliştirici mizah, uyum sağlayıcı nitelikteyken, kendini yıkıcı ve saldırgan mizah daha çok uyumu bozucu olarak nitelendirilir. Özellikle, katılımcı mizah, insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırma ve bağ kurma amacı taşır. Buna karşın, kendini geliştirici mizah, stresli durumlarla başa çıkma ve günlük sorunlara mizahi bir bakış açısı getirme olarak tanımlanır. Bu mizah biçimlerinin kullanımı, bireylerin psikolojik sağlık durumlarına bağlı olarak değişiklik gösterir ve kendini geliştirici ile katılımcı mizahın, duygusal düzenleme üzerinde olumlu etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Kendini yıkıcı mizah ise, kişinin kendine zarar verme eğilimi içeren şakaları içerir ve bu, bazen kendini küçümseme veya başkalarına acındırma amacı taşıyabilir. Bu mizah türünün kullanımı, genellikle düşük benlik saygısı, depresyon ve kaygı ile ilişkilendirilir. Saldırgan mizah ise, başkalarını aşağılama ve alay etme eğilimlerini içerir ve bu tür mizah, genellikle kişilerarası ilişkilerde zarar verici olarak kullanılır. Çalışmalar mizahın farklı türlerinin kullanımının, bireylerin ruh sağlığı ve duygusal durumlarıyla yakından ilişkili olduğuna ulaşmıştır (Kuiper ve McHale, 2009; Martin ve diğerleri, 2003).

Psikanalizde, Freud ve onun metodolojilerini takip eden psikoterapistler, kişiliği nevrotik ve psikotik olarak iki ana kategoriye ayırarak bu alanda önemli çalışmalar yapmışlardır. Özellikle, Otto Kernberg'in 1975 yılındaki çalışmaları, bu alana önemli katkılarda bulunmuştur. Kernberg, klinik bulguları ve araştırma sonuçlarını temel alarak, psikanaliz alanına 'sınırdurum kişilik' olarak adlandırılan yeni bir kategoriyi eklemiştir. Bu kategori, kişilik yapısının daha karmaşık ve çok boyutlu yönlerini ifade eder ve nevrotik ile psikotik arasındaki bir ara düzeyi temsil eder. Kernberg'in kişilik organizasyonları teorisi, bireylerin psikolojik işleyişlerini anlamada derin bir çerçeve sunar. Bu teori, bireylerin zihinsel işlevlerini ve kişilik yapılarını daha iyi anlamak için psikodinamik bir perspektif sağlar. Kişilik organizasyonları, nevrotik düzeyden psikotik düzeye kadar değişebilir ve bu, bireylerin düşünme, duygusal tepki verme ve davranış biçimlerini etkileyebilir (Kernberg, 1976). Bateman ve Fonagy (2016) gibi araştırmacılar, kişilik organizasyonlarının bireylerin ilişkilerini ve kendilerini nasıl algıladıklarını derinden etkilediğini vurgulamışlardır. Kernberg'in kişilik organizasyonları yaklaşımı, psikoterapi pratiğinde ve kişilik bozukluklarının anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, mizahın ve Kernberg'in kişilik organizasyonları kavramının ilişkisi, kişilik yapısının farklı düzeylerinde nasıl yansıdığı ve duygusal denge üzerindeki etkisi gibi konuların daha detaylı incelenmesi gereken bir alan olabilir.

Mizah tarzları ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiye dair yapılan bir araştırma literatürde bulunmamaktadır.

Bu tez çalışması, mizah tarzları ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkinin derinlemesine incelenmesini ve bu ilişkinin doğasını anlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, farklı kişilik organizasyonlarına sahip bireylerin farklı mizah tarzlarını tercih etme eğilimleri üzerine odaklanarak, bu ilişkinin daha geniş bir perspektiften anlaşılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1.1. Araştırma Hipotezleri

Çalışmanın amacı doğrultusunda belirlenmiş hipotezler (H) aşağıda yer almaktadır: Mevcut araştırmanın hipotezleri:

H1: Mizah tarzları (kendini geliştirici mizah, katılımcı mizah, kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) ve kişilik örgütlenmeleri (primitif savunma, kimlik difüzyonu, gerçeklik testi) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Uyumlu mizah tarzları (kendini geliştirici ve katılımcı mizah) ve kişilik örgütlenme alt boyutları (primitif savunma, kimlik difüzyonu, gerçeklik testi) arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Uyumsuz mizah tarzları (kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) ve kişilik örgütlenme alt boyutları (primitif savunma, kimlik difüzyonu, gerçeklik testi) arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Uyumlu mizah tarzlarının (kendini geliştirici ve katılımcı mizah) artmasının primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi düzeylerinin azalmasında etkili olacağı öngörülmektedir.

H5: Uyumsuz mizah tarzlarının (kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) artmasının primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi düzeylerinin artmasında etkili olacağı öngörülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Alanyazın incelendiğinde mizah ve kişilik ilişkisi yalnızca beş faktör kişilik kuramıyla ya da kişilik bozukluklarıyla sınırlı kalmış, kişilerin sahip oldukları kişilik organizasyonlarının kullandıkları mizah türüyle ilişkisine bakan ve psikodinamik kişilik organizasyonları yönünden daha detaylı araştırma yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma tüm bunları hedefleyerek bireylerin sahip oldukları psikodinamik kişilik organizasyonları ve mizah stilleri ilişkisini araştırmayı hedeflemektedir. Bilindiği kadarı ile yerli veya yabancı literatürde henüz çalışılmayan bu ikili ilişkinin araştırılmasının teorik olarak fayda sağlaması beklenmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Psikodinamik Kişilik Organizasyonları

2.1.1. Kişilik Kavramı

Kişilik, insanlar arasındaki temel farklılıklardan biri olarak öne çıkar. Bu kavram, çeşitli bilim dallarında farklı şekillerde tanımlanmıştır. "Sokaktaki insan kuramı" perspektifine göre, kişilik, bireylerin toplumsal etkileşimdeki çekicilikleri üzerinden sıkça değerlendirilmektedir. Bazen kişiliğin vurgusu, bireylerin fiziksel görünümüne odaklanabilir. Bu durum, bir kişinin dışarıda eğlenceli ve çekici görünmesine rağmen iç dünyasının daha az zengin olduğu durumları içerebilir. Bu kurama göre, kişiliğin toplumsal bağlamda değerlendirildiği ve bireylerin sosyal etkileşimlerindeki başarıları ile birlikte dış görünüşleri ve etkileşim tarzlarının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Maltby vd., 2017: 4).

Kişiliğin psikolojik tanımı, "sokaktaki insan" kavramından ayrılarak bireylerin karakterleri veya tipik özellikleri bağlamında açıklanır. Önde gelen kişilik psikolojisi araştırmacılarından Gordon Allport (1966), "kişinin karakteristik davranış kalıplarını, düşüncelerini ve duygularını oluşturan psikofizik sistemlerin dinamik bir organizasyonu" olarak kişiliği tanımlar. Bu tanımın özü şöyle ifade edilebilir: "Dinamik organizasyon," sürekli olarak uyarlanan, deneyimlere uyum sağlayan, yaşamı etkileyen ve değiştiren bir süreci ifade eder. "Psikofizik sistemler," zihinsel ve bedensel süreçlerin kişiliğin bir parçası olarak kabul edilmesine atıfta bulunur. "Kişinin karakteristik davranış kalıpları, düşünce ve duyguları," kişiliğin bireyin hayatındaki birçok deneyimini etkileyen temel bir unsur olduğunu gösterir. Kişilik, belirli bir durumda bir kişinin davranışlarını tahmin etmeye imkan tanıyan bir özelliktir. Ayrıca kişilik, bireylerin tüm davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen temel bir faktördür (Uluçınar Tükel, 1992: 27).

2.1.2. Kişilik Organizasyonu Tanımı ve Oluşumu

Kernberg'e göre kişilik örgütlenmesi büyük ölçüde bilinç dışı, stabil ve erken yaşantıların etkisiyle oluşan dinamik bir yapıdır. Kernberg kişilik örgütlenmeleri ve kişilik bozuklukları için boyutsal yaklaşımların her ikisini de entegre eden ve kategorik (DSM, ICD) karma bir model önermiştir. Bu model, psikotik, sınır ve nörotik olmak üzere üç kişilik örgütlenme düzeyi tanımlamakla birlikte, normalden patolojik olana doğru bir yelpaze gibi düzenlerken, gelişimsel, etiyolojik, dürtü-eylem ve yapısal unsurları tek bir eksenle birleştiren nesne ilişkileri teorisine dayanmaktadır. Bu üç örgütlenme düzeyi psikolojik işleyişi temelde; savunma mekanizmaları, kimlik, nesne ilişkileri ve gerçeği değerlendirme olarak dört ana boyuta ayırarak ele almaktadır (Kernberg ve Caligor, 2005).

Kişi, nesne sürekliliği aşamasına erişmeden sağlam bir kimlik oluşturamaz ve kimlik dağınıklığı gösterir. Bu durum sürekli bir boşluk duygusu, çelişkili kendilik algısı, duygularla bütünleştirilememiş davranışlar, zaman içinde sürekli olmayan bir kendilik ve başkalarının sığ, yoksullaştırılmış olarak algılanması biçimindeki öznel deneyimlerde kendisini yansıtır.

Kimlik dağınıklığı, psikotik (PKÖ) ve borderline kişilik örgütlenmelerinin (BKÖ), kimlik bütünlüğü ise nevrotik kişilik örgütlenmesinin (NKÖ)'nün karakteristiklerinden biridir (Kernberg, 1996).

Savunma, Freud'a göre benliğin utanç verici, dayanılmaz duygular ve düşüncelere karşı direnç göstermesi ve içsel çatışmalar sırasında kullandığı tüm süreçleri kapsar (Freud, 1894). Öztürk (2015) de benliğin savunma düzeneklerini bilinç dışı çatışma ve bunaltıya karşı kullanılan benlik işlemleri olarak tanımlar ve bireyin tehlikenin ve kullandığı savunmanın bilincinde olmadığını belirtir. Nevrotik kişilik örgütlenmesinde savunma işleminin merkezinde bastırma, yer değiştirme, yalıtma, düşünselleştirme ve ussallaştırma gibi savunma düzenekleri yer alır. Bu savunmalar kabul edilmeyen bir dürtünün ya da onun düşünsel temsilinin ya da her ikisinin birden neden olduğu intrapsişik çatışmayı bilinç alanının dışında tutarak egoyu korur (Willick, 1995). BKÖ ve PKÖ' leri farklı olarak bölme gibi ilkel savunmaların baskınlığı ile karakterizedir. Bölme temelli ilkel savunmalar, dissosiyasyon aracılığıyla ya da kendilik ve önemli ötekilere ilişkin çatışmalı deneyimleri aktif olarak benlikten uzak tutarak benliği korurlar. Bölme, ilkel ülküleştirme, yansıtma özdeşim, inkâr ve ilkel küçültme BKÖ'leri intrapsişik çatışmalardan korur ama bu durum benlik işlevlerinde zayıflamaya neden olur. Bu da kişinin yaşamında, esnekliğinde ve uyumsal etkinliğinde azalma anlamına gelmektedir. Aynı ilkel savunma işlemleri PKÖ'de olduğunda kişiyi kendilik ve nesne arasındaki sınırlarda daha ileri dağılmalardan korur (Moore ve Fine, 1990; Kernberg, 1980).

Gerçeği değerlendirme, kişinin kendiliğini, gerçek dışı olanlardan ayırt etme kabiliyetiyle, algıların ve uyarıcıların iç veya dış kaynakları arasındaki farkı anlayabilme yetisiyle ve kendi duygularını, davranışlarını ve düşüncelerini sosyal normlar bağlamında objektif bir şekilde değerlendirme yeteneğiyle tanımlanır (Kernberg, 1996). Her ne kadar BKÖ'lerin yaşamlarında, büyük ölçüde kullandıkları ilkel savunma düzeneklerinin etkisi ile (özellikle inkâr ve bölme) geçici olarak gerçeği değerlendirmelerinin bozulduğu dönemler olsada, NKÖ'ler ve BKÖ'ler yaşamlarında, PKÖ'lerin tersine gerçeği değerlendirme ile ilgili iyi bir sürdürüm gösterirler (Diguer ve ark., 2006).

Psikodinamik kuramda, nesne ilişkileri kavramı önemli bir yere sahiptir. Nesne ilişkileri, psikanalitik teoride gelişimsel olarak düzenlenmiş içsel ve duygusal açıdan önemli ilişki deneyimlerini ve içselleştirilmiş benlik ve diğerlerine dair temsilleri içeren dinamik psikolojik yapılar olarak kavramsallaştırılmıştır (Greenberg, 1983). Nesne ilişkilerinin, bakım verenler ve diğerleriyle erken dönem ilişkilerine dayalı olarak geliştiği düşünülmektedir. Bu temsiller öznel niteliktedir ve bireyin diğerleriyle etkileşim biçimini büyük ölçüde belirler (Huprich ve ark., 2007).

Kişilik örgütlenmesi modelinin içinde nesne ilişkilerinin niteliğiyle ilgili olarak kişinin önemli ötekilerle ilişkilerindeki sabit ve derin (çoğunlukla bilinçdışı) ilişki kalıplarının tanımlandığı üç yapısal boyut bulunmaktadır (Kernberg, 1980). Bu sınıflandırmalar şunlardır:

Dağılma ve yok olma korkusuyla ilişkili olan simbiyotik (1), nesne korkusuyla düşük düzey borderline (2a), nesne kontrolü ve sömürücülükle ilişkilendirilen düşük düzey

borderline (2b), terk edilme korkusuyla ilişkilendirilen yüksek düzey borderline (2c) ve kastrasyon-depresyon korkusuyla ödipal nesne ilişkileri (3) tipleri (Clarkin ve ark., 2006).

- 1) Dağılma ve yok olma korkusuyla ilişkili olan simbiyotik nesne ilişkisi: Bu tipin nesne ilişkileri psikotik düzeydedir ve yaşamın çok erken dönemlerindeki birincil narsisistik örgütlenmeye özgü eksiklikleri yansıtır. İyi ayrılmış dışsal bir nesne ile gerçekçi bir ilişki kurulması mümkün değildir. Üstbenlik, temel işlemsel ya da çatışmacı rolü oynadığı düzeye henüz yükselmemiştir. Kendilik, asla bir bütünlük içinde değildir; parçalı haldedir. Bu dönemdeki temel acı, kastrasyon ya da nesnenin kaybına odaklı değil, daha çok dağılma-parçalanma, yok olmaya odaklıdır. Gerçeğin büyük bir parçası inkâr edildiğinde sanrılar oluşabilir ve kişinin hayatta kalması için zorunlu olan saçma düşüncenin hâkim olduğu, yeni ve uydurma bir gerçeklik bulma ihtiyacı ortaya çıkar (Bergeret, 1974).

Borderline nesne ilişkileri ikili ve analiktir. Benlik sınırları genel olarak korunmuştur ve sürdürülür. Borderline kişiler sevgi, özsaygı, iç güvenlik, vb. gibi temel gereksinimlerinin doyumu için nesneye güvenirlere. Bu ilişkilerde genellikle yönlendirilme, sömürülme, terk edilme ve reddedilme korkuları mevcuttur. Erotik ve agresif dürtüler uygun bir şekilde bütünleştirilmemiştir. Bölme, temel savunma mekanizması olarak önemli bir yer tutar. Kernberg (1980)'e göre, borderline nesne ilişkilerinin kendi içinde üç alt tipi bulunmaktadır:

- 2a) Nesne korkusuyla ilişkilendirilen düşük düzey borderline örgütlenme: Bu tipin nesne ilişkileri, aşırı kötü iç nesnelere dış nesnelere üzerindeki yaygın ve uzun süreli yansımalarını içerir. Kişi kimliğini kaybetme riskini içeren derin bir korku içindedir. Yakınlaştığında nesne tarafından yenilme yutulma gibi arkaik korkuların etkisinde kalır ve kimliğini tümüyle kaybetme korkusu yaşar; bu korkunun etkisiyle uzaklaştığında da çaresizce yalıtılmışlık hisseder. Bu tür nesne ilişkileri genellikle paranoid, şizotipal ve şizoid kişilik örgütlenmesinin alt tipleriyle ilişkili bulunmaktadır.

- 2b) Nesnenin kontrolü ve sömürücülük ile ilişkili düşük düzey borderline örgütlenme: Bu tipte nesne ilişkileri, üstbenliğin çok arkaik, ülküleştirilmiş, persekutif ve sadistik öncüllerinin varlığına işaret etmektedir. Nesne ilişkisi temel olarak, nesne üzerinde tüm güçlü kontrol kazanmayı amaçlayan sömürücülük üzerinedir. Bu tür nesne ilişkileri genellikle kötücül narsisizm ve antisosyal kişilik örgütlenmesinin alt tiplerine uyar.

- 2c) Terk edilme korkusuyla ilişkili yüksek düzey borderline örgütlenme: Kişi, terk edilmekten, yalnız bırakılacağından ve reddedilmekten korkar (bunlara karşı koymaya yönelik savunmalar da gösterir). Bu tür nesne ilişkileri genellikle borderline, narsisistik, sadomazoşistik, histrionik ve bağımlı kişilik örgütlenmesinin alt tipleriyle ilişkilendirilir.

- 3) Kastrasyon-depresyon korkusuyla ilişkili ödipal düzey nesne ilişkileri: Nevrotik düzeydedir. Bu düzey, içsel çatışmaların yaşandığı bir alanda yer alır ve bu çatışmalar benliği etkiler. Nevrotik kişilik örgütlenmesinde, kişi benlik bütünlüğüne sahiptir ancak ödipal dönem sorunları ve sonradan kazanılan preödipal özelliklerin etkisiyle benlik işlevselliğinde

çeşitli düzeylerde bozulmalar yaşanabilir. Ancak, benlik asla bölünmez. Depresif-mazohistik, obsesif-kompulsif ve histerik kişilik örgütlenmesinde bu tür nesne ilişkileri tipik olarak bulunur (Kernberg, 1996).

2.1.3. Nevrotik Kişilik Organizasyonu

Nevrotik kişilik organizasyonunda kimlik bütünlüğü ve gerçeği değerlendirme yetisi tamdır. Nevrotik düzey kişilerin kendilerini betimlemeleri istendiğinde bunu çok yönlü yaparlar ve genelde mizaçlarını, alışkanlıklarını değerlerini, zevklerini, erdemlerini, eksikliklerini ve bunların zaman içinde süreklilik gösterdiği duygusuyla birlikte kendilerini tanımlayabilirler. Nevrotik düzey kişiler sanrı ve varsanı içeren deneyimler yaşamazlar (kimyasal veya organik madde vb. dışında). Bireyin ve terapistin deneyimlediği "gerçeklik" aynıdır (McWilliams, 2010: 67).

Kendilik ve nesne tasarımları birbirinden ayrılmıştır. Kendilik ve başkalarının tüm imajları (iyi-kötü) kapsamlı kavramlara entegre edilmiştir. Öncelikle daha olgun ya da ikincil düzey dediğimiz savunma mekanizmalarını kullanırlar. Nevrotik düzeyde, genellikle anksiyete toleransı bulunur. Dürtü kontrolü daha gelişmiştir. Nevrotik kişilik örgütlenmesinde çatışmalar, ego ile süperego arasında yaşanır ve bu çatışmalarda represyon başta olmak üzere, reaksiyon formasyonu, izolasyon, yapıp-bozma, entelektüalizasyon ve rasyonalizasyon gibi olgun ya da ikincil düzey savunma mekanizmaları kullanılır. Bu savunma mekanizmaları, istenmeyen dürtüleri ve istekleri bilinçli egodan uzaklaştırarak egoyu iç psikolojik çatışmalardan korur (Kernberg, 1977).

Nevrotik kişilik organizasyonda kullanılan başlıca savunmalar şöyledir:

a) Represyon (Bastırma)

Represyon, dürtü, istek ve arzuların bilinçdışına itilerek orada tutulması ile işlev görür. Diğer savunma mekanizmalarına temel oluşturur. Bilinçdışına itilen dürtü, anı ve isteklerin bilinç düzeyine çıkması ego tarafından kabul edilemez düzeydedir. Çünkü süperego tarafından yargılanarak egoda anksiyete oluşturacak niteliktedirler ve bu sebeple bastırılırlar. Bilinçli düzeyde açıklanamayan davranış örüntülerinin temelinde bu mekanizma yatar. Bastırma mekanizmasının zayıfladığı durumlarda bilinçdışı bastırılan materyal egoda anksiyete yaratabilir (Öztürk, 2008: 44).

b) Reaksiyon formasyon (Karşıt tepki kurma)

Birey, bilinçdışı dürtü arzu ve isteklerinin tam tersi bir davranış göstererek egoyu korumaya çalışabilir. Ego tarafından kabul edilemeyen anksiyete ve suçluluk duygularına yol açabilecek duygu ve dürtülerin çok yoğun olması bastırılmasını güçleştirir ve tam karşıtı olan duygu ve dürtülere dönüşür. Başkalarını sövmeye eğilimli politika yapımcıların sürekli insan eşitliğinden bahsetmesi, LGBT bireylere nefret söylemlerinde bulunanların kendi cinsel yönelim ya da isteklerini baskılamaları bu savunma mekanizmasına örnek gösterilebilir (Geçtan, 2006).

c) İzolasyon (Yalıtma)

Yaşantılarımızın bilişsel ve duygusal yönü vardır ve bunları anımsarken her iki yönü ile birlikte anımsarız. Ancak yalıtma mekanizmasında bir olayın bilişsel yönü en ufak ayrıntısına kadar anlatılırken, içerisinde bu anıya dair herhangi bir duygunun yer almaması görülür. Bu duygular ayrılarak bastırılmış ve bilinçdışı atılmıştır. Bu savunma genellikle obsesif kompulsif nevroz ve bu ruhsal belirtilere yakın kişilik özelliklerinde karşımıza çıkar (Öztürk, 2008: 59).

d) Yapı bozma

Bireyin fantezisinde ya da gerçekte yaptığı ve olumsuz olduğunu düşündüğü bu eylemin etkisini ortadan kaldırmak ve hiç yapılmamış gibi göstermek amacıyla bir dizi yapılan eylemler, yapı bozma düzeneğini oluşturur. İnsanlar arasında sıklıkla kullanılan 'maşallah' ve tahtaya vurmak gibi davranışlar da bu savunma düzeneğinin bir ürünüdür (Öztürk, 2008: 61).

e) Entelektüalizasyon (Düşünselleştirme)

Dürtü, arzu ve isteklerin entelektüel yetiler ve bilgilerle açıklanmaya çalışılması ve altta yatan anksiyete kaynağının bu yöntemlerle kapatılması durumudur. Daha çok sosyokültürel seviyesi yüksek kişilerde görülür. Kişi hastalığının nedenlerini bilimsel olarak açıklamaya alışır, kendinden ziyade dış dünyanın sorunları ile ilgilenir. Tüm bunları yaparken kendisinde anksiyete yaratan konuları örtmek için yaptığının farkında değildir (Öztürk, 2008: 58).

f) Rasyonalizasyon (Akla uygunlaştırma)

Egoda kaygı yaratan durumlarda mantığa uygun görünen ama kaygıya neden olmayacak bir açıklama bulmak sıklıkla kullanılan savunma mekanizmalarından biridir. İnsanlarla geçinemeyen bir kişinin yalnızlıktan hoşlandığını söylemesi ya da derslerinden zayıf not alan bir öğrencinin bu durumu öğretmenlerinin yetersizliğine bağlaması bu savunma mekanizmasına örnek gösterilebilir. Rasyonalizasyon mekanizması, bilinçdışı bahaneler olarak çalışır (Öztürk, 2008: 56).

Nevrotik bir kişiyi yardım arayışına yönlendiren özelliklerinin bir kısmını kişi dışarıdan görebilir yani nevrozik kişilik örgütlenmesi gösteren kişinin psikopatolojisinin büyük bir kısmı egoya yabancıdır (ego distonik) (McWilliams, 2010: 68). Nevrotik kişilik örgütlenmesi gösteren bireyin gözlemleyen egosunun sağlam olması, hasta ile terapist arasında güçlü bir terapötik ittifakın oluşmasını sağlar. Pek çok kez birey ve terapist, daha ilk seanstan itibaren aynı tarafta yer aldıklarını ve bireyin sorunlu yönüyle birlikte mücadele edeceklerini bilirler. Böylesi bir ilişkide terapistin karşı aktarımının duygusal içeriği çözüme ulaşılamayacak kadar zor olmaz; çünkü birey terapistinde öldürme ya da kurtarıma isteği gibi duygular yandırmaz (McWilliams, 2010: 69).

Nevrotik düzey kişiler, kendiliğın gözlemleyen ve deneyimleyen iki parçasını da terapinin erken aşamalarında oluştururlar. Nevrotik düzey kişilerin yaşadıkları sorunlar belli bir düzeyde ego ile uyumlu (ego sintonik) olsa dahi kendi düşündüklerini kabul ettirmek için terapistlerine baskı kurmazlar. Örneğın, nevroitik kişilik örgütlenmesi düzeyindeki bir paranoid kişi, yaşadığı kuşkuın kendi içsel süreçleriyle bağlantılı olabileceği fikrini en azından düşünmeye açık olabilir. Bunun aksine kişilik örgütlenmesi sınır durum ya da psikotik düzeyde olan kişiler yaşadıkları sıkıntılarının kökeninin dışsal olduğu konusunda ısrarcıdırlar. Yine benzer bir şekilde nevroitik yapı içerisindeki kompulsif kişiler yineleyici davranışlarının saçma olduğunu söyleyerek bunları yapmazlarsa kaygılarının artacaklarından şikâyetçi olacaklardır. Kompulsif sınır durum ya da psikotik kişiler ise kompulsiyonları ile korunduklarına inanırlar ve bununla ilgili akılcılaştırmalarda bulunurlar (Friedman ve Samberg, 1994).

Nevrotik düzey kişilerin Erikson'un (1902-1994) psikososyal gelişim basamaklarından temel güven ve temel özerklik evrelerini başarı ile tamamladıkları söylenebilir. Kimlik duygusu ve girişimciliğın oluşmasını içeren üçüncü evreye doğru ilerleme göstermişlerdir. Bu kişilerin terapiye başvurmaları, ne istedikleri, istediklerini gerçekleştirmeye çalışırken deneyimledikleri ve kendilerinin ürettiklerini düşündükleri engeller arasında yaşadıkları çatışmalardan dolayı olur. Freud'un terapinin amacı olarak düşündüğü sevmeye ve çalışmaya dair ketlenmelerin kaldırılması bu grup için geçerli olmakla birlikte bazı nevroitik kişilerin terapiye başvurmamadaki amaç yalnız kalabilme ve oyun oynayabilme kapasitesini geliştirme üzerinedir (McWilliams, 2010: 69).

2.1.4. Psikotik Kişilik Organizasyonu

Psikotik kişilik organizasyonu, bireyin duygu, düşünme, algılama, davranış, toplumsal ilişki, iş yaşamı gibi alanları olumsuz etkileyen bir tiptir. Bu organizasyon, kişinin insan ilişkilerinden ve gerçeklerden uzaklaşarak, kendine özgü içe kapanık bir dünya (otizm) alanında yaşadığı ve zaman zaman alevlenmelerle seyredilebilen bir olgudur (Evans ve diğerleri, 2001).

Psikotik bozukluklar, bireylerin gerçeklik algısında, duygusal cevaplarında, bilişsel fonksiyonlarında, düşünme becerilerinde ve davranışlarında değişikliklere sebep olabilen bir hastalık grubudur. Psikotik bozuklukların belirti ve bulguları, hastadan hastaya farklılık göstermektedir ve klinik seyir boyunca da değişkenlik gösterebilir. Belirti ve bulgular ağırlaştığında, kişinin gerçeklik algısı bozularak günlük yaşamı büyük ölçüde etkilenmektedir.

2.1.5. Sınır Durum Kişilik Organizasyonu

Kernberg (1975) sınır örgütlenmeyi betimsel, yapısal ve oluşumsal açıdan analiz etmiştir. Kernberg'in betimsel analizine göre bu kişiler tipik nevroitik görünümdeki yakınmalarla gelirler. Ancak özenli bir muayene ile bu vakalarda çeşitli nevroitik belirtilerin özel bir

birleşiminin olduğu ortaya çıkarılabilir. Özetlenecek belirtilerden ikisi ya da üçünün varlığında sınır örgütlenme ihtimalini kuvvetli bir biçimde düşündürmektedir.

- 1) Kronik yapıda, bir yere bağlanmayan ve dağınık özellikler taşıyan kaygı,
- 2) Çok semptomlu nevroz: hastanın günlük hayatını kısıtlayan fobiler, kişinin vücuduyla ya da görünüşüyle ilgili fobiler, takıntılı nevroza doğru geçiş unsurlarını içeren fobiler; aşırı değer atfedilen düşünce ve eylem özelliğine sahip takıntılı zorlantılı semptomlar; birden fazla tuhaf ya da gelişmiş konversiyon semptomu; çözülme tepkileri, paranoid ve hipokondriyak eğilim.
- 3) Çok biçimli bozulmuş cinsel eğilimler,
- 4) Madde bağımlılıkları ve dürtü nevrozu,
- 5) Alt düzeyinde karakter bozuklukları: çocuksu kişilik ve histerik kişilik, narsisist kişilik, depresif ve mazoşist karakter yapıları.

Kernberg, betimsel analizden sonra nesne ilişkileri patolojisi üzerinden yapısal analiz gerçekleştirmiştir. Kernberg'e göre ben zayıflığının özgül olmayan yönleri kaygıya tahammülün, dürtü denetiminin ve gelişmiş yüceltme kanallarının eksikliği şeklinde kendisini göstermektedir.

Kernberg'e (1975) göre benin gelişimsel düzeyini belirlemek için üç temel kritere bakılması gerekmektedir; kimlik bütünlüğü, savunma mekanizması ve gerçeği değerlendirme yetisi. Buna göre psikotik örgütlenmede kimlik zayıf, savunma mekanizmaları alt düzey (bölme ve ona yardımcı ilkel mekanizmalar) ve gerçeği değerlendirme yetisi bozukken, nevrotik örgütlenmede kimlik bütünlüğü tam, savunma mekanizmaları üst düzey (bastırma ve ona yardımcı mekanizmalar) ve gerçeği değerlendirme yetisi ise yine tamdır. Öte yandan, sınır örgütlenmede kimlik dağınık, savunma mekanizmaları ilkel (bölme ve ona yardımcı mekanizmalar) ve gerçeği değerlendirme yetisi ise korunmuştur.

Kernberg (1975) sınır örgütlenmede bir görünüm olan kimlik dağınıklığını nesne ile kendilik tasarımlarının zayıf bütünlüğü şeklinde açıklamıştır. Diğer bir deyişle, kendilik algısında ve davranışlarda karşıtlıklar ve tutarsızlıklar, ilişkilerin dengesizliği ile kendini gösteren bir kendilik ve nesne bütünlüğü söz konusudur. Bu nedenle sınır örgütlenmede kişilerarası ilişkiler açısından bakıldığında kişinin öteki hakkındaki duygu ve düşünceleri açısından radikal değişimler görülmektedir. Ayrıca sınır örgütlenmede yalnızlığa ve terk edilmeye tahammülsüz olmak, süregelen bir boşluk duygusu ve can sıkıntısı gibi durumlar da kendini göstermektedir.

Benin gelişimsel düzeyini belirlemek için bir diğer kriter olan savunma mekanizmaları açısından daha da açık bir şekilde ifade etmek gerekirse nevroz ve sınırda savunma mekanizmaları ruhsal çatışma nedeniyle ortaya çıkarlar; öte yandan, psikozda ise savunmalar kişiliğin dağılmasını engellemeye yöneliktir. Sınır örgütlenme gösteren bireylerin başta bölme olmak üzere, ilkel yansıtma, ilkel idealizasyon, ilkel tümgüçlülük, değersizleştirme ve inkâr savunma mekanizmalarına başvurduğunu ifade etmektedir. Sınır olgularda yukarıda bahsi geçen ilkel savunma mekanizmalarının amacına gelecek olursak, bu savunmalar birbiri

ile çelişen ben durumlarının ayrı tutulmasını sağlar ve böylece eşzamanlı ortaya çıkmaları hâlinde bireyi yaşanabilecek kaygıdan koruma işlevini üstlenir. Ancak, bu ilkel savunma mekanizmaları her ne kadar bireyi muhafaza etse de bir bedel olarak “ben”in zayıflamasına yol açmaktadırlar. Bu kişiler her ne kadar çoğu alanda ben sınırlarını korusalar bile, sınır kaybı idealize nesne ile özdeşim ve yansıtımlı özdeşim halinde ortaya çıkmaktadır. Nevrotik bireylerden farklı olarak, sınır örgütlenmeye sahip hastalar libidinal ve saldırgan dürtülerindeki bütünleşmişlik nedeniyle pişmanlık ve suçluluk hissedemezler ve kaybı öfke ve yenilgi duyguları ile beraber deneyimlerler (Kernberg, 1975).

Kernberg'e göre (1975) benliğin gelişimsel düzeyini belirlemek için son kriter olan gerçeği değerlendirme açısından bakıldığında ise iç ve dış uyaranları birbirinden doğru bir şekilde ayırma ve duygu, düşünce ile davranışları gerçekçi bir biçimde değerlendirme şeklinde anlatılabilen bu yeti sınır örgütlenmede madde kullanımı ya da aşırı stres gibi geçici gerileme durumları dışında korunmaktadır.

Son olarak sınır örgütlenmenin dinamik analizini yapan Kernberg (1967) kişiliğin oluşumunda ilk nesnelere olan ilişkinin içselleştirilmesine dikkat çekmekte olup yoksunluk yaşantıları ve pregenital dönem çelişkilerinin çözümlenememesinin bu patoloji ile yakından ilintili olduğunu iddia etmektedir. Kernberg (1967), Klein'in kuramından hareketle sınır patolojisiye sahip kişilerin oral düzeyde saplanma yaşadıklarını öne sürmüştür. Bundan dolayı ilişkide oldukları kişileri ve kendiliklerini iyi ve kötü olarak bölmekte olduklarını ifade etmiştir. Kernberg'in bağlantılı olarak dikkat çektiği bir diğer husus “oral saldırganlık”tır. Sınır örgütlenme gösteren kişiler bakım verenlerinin erken dönem ihtiyaçlarını karşılamaması ya da yapıları nedeniyle oral saldırganlık gösterirler. Pregenital dönem saldırganlığı bilhassa da oral saldırganlık genellikle yansıtılır ve ilk ebeveyn imgelerinden özellikle de anne imgesinin paranoid bir şekilde çarpıtılmasıyla nihai hâle gelir.

Fransız psikanalitik yaklaşımı kuramcılarında Jean Bergeret (1974) ise uzun yıllar süren klinik çalışmalarıyla sınır durumu sistemli bir biçimde araştırmış ve psikogenetik bir şema önermiştir. Sınır tarzdaki işleyişten söz ederken Kernberg'e benzer şekilde yapıdan ziyade bir örgütlenmeden bahseder çünkü burada yapıya özgü bir dayanıklılık bulunmamaktadır. Bergeret'ye göre sınır durumunun endişesi, nesne kaybı endişesidir. Bu endişe nevrotik ve psikotiğin endişesinden çok daha farklıdır. Sınır öznenin kurduğu analitik nesne ilişkisi, sevilen, dayanak alınan ve yaslanılan nesneyle ikili bir ilişkidir. Mevzubahis nesne kendilikten ayrılmış fakat pregenital nitelikte ve bağımlı kalmış olmalıdır. Bergeret sınır çizginin erken dönem travmalardan köken aldığını söyler. Erken dönemde bozucu bir etkiye sahip travma olarak nitelendirilebileceğimiz nesnenin kaybolması riski kişide derin bir hayal kırıklığı olarak hissedilir ve depresif endişeyi beraberinde getirir. Yası tutulamayan nesneyle yakınlığın aşırılığı nüfuz edilme riskini ortaya çıkarsa da özne onun yokluğunda yaşayamaz. Savunmasız durumlarla yüzleşebilmek için yetersiz örgütlenmiş ve olgunlaşmamış donanım, adaptasyon ve savunmaları içeren yoğun dürtüsel bir heyecan ile bağlantılıdır. Duygulanımsal ve bu türde bozucu nitelikteki bir travma, sınır grup içinde yer alanların büyük bir bölümünün oluşturdukları benlik organizasyonun geçici olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca sınır grupta yer alan kişilerin benlikleri açısından zayıf olduklarını söylemek de mümkündür ve bu benliğin bir yandan narsisistik gereksinimlere saplanmışken

diğer yandan gerçeklikle uyum gösterme eğiliminde olduğu da düşünülmektedir. Dağılmama yolunda deforme olmuş benlik, bağımsızlaşamaz ve hüsrana tahammül edemez. Narsisizmi kırılğan, şefkat ve destek ihtiyacındaki özne, nesnenin reddi karşısında paranoid tepkiler verebilir. Üstbenliğin olgunlaşmamış ve zayıf hâlde oluşu ise eyleme geçişi kolaylaştırır (Evans vd., 2001).

Bergeret'in görüşlerinden başka sınır durum hakkında Morgan vd. (2012) da Freud'un benlik hakkında ifade ettiği ve benliğin her şeyden önce bedensel bir ben olduğu görüşünü çıkış noktası aldığı Deri Ben kitabında, deri ben kavramını içeren topoğrafik yaklaşımın sınır durumları narsisistik kişilerden ayırt etmeye yardımcı olacağını ileri sürer. Bu kitapta nevroitikler, psikotikler ve sınır durumlar arasında kendilik üzerinden bir ayrıma gidilirken şu noktaların önemine vurgu yapılmaktadır: i) psikotiklerde kendiliğin birliği durumu sorunludur, ii) nevroitikler kendilerini cinsel kimlikleri açısından tehdit altında hisseder ve iii) sınır durumdakiler ise kendiliğin sürekliliği duygusu ile ilgili sorunlar yaşamaktadırlar.

Ürettiği yenilikçi kavramlarla psikanaliz için önemli katkılarda bulunmuş bir diğer kuramcı Greenberg ve Bornstein (1988) ise Freud'un ruhsal ile bedensel arasındaki sınırdaki dürtü kavramsallaştırmasından hareketle “sınır”ı bir kavram olarak yeniden düşünmüştür. Green, sınır duruma ilişkin patolojiyi irdelerken bu patolojinin temelde “sınırların patolojileri” olduğunu vurgulamış ve öznenin ruhsallığında iç ve dış arasındaki sınırdaki patoloji, ya da yine öznenin kişiliğinin farklı (önbilinç- bilinç/bilinçdışı, altbenlik/benlik/üstbenlik) bölgelerinin arasındaki içsel sınırların bir patolojisi olduğunu ifade etmektedir. Green'e göre sınır olgularda çevrenin fazlalığı ya da eksikliği sebebiyle yetersizliğinden dolayı çaresizlik durumunun tatmin edici deneyime dönüşümünü mümkün kılacak güvenilir bir nesneye yönelik belirli bir eyleme yol açmak için temsil edilmeye uğraşır. Dürtü ya somatizasyon yoluyla ya da eyleme geçişle boşaltılır ve ruhsallık temsil çalışmasını imkânsız kılan bir yarılma ile kendini sakatlayarak ilkel/arkaik savunmalara sebebiyet verir. Sınırları bulanık bir benlik kurulurken, düşünce de bundan etkilenir. Birincil depresyonun eklemendiği bu durumda “bu bir boşluk hâli elde etmeye çalışan radikal bir yatırımsızlaşmayı, ölüm dürtüsünün ve negatif narsisizmin ağırlığı altında, varolmamaya ve hiçliğe yönelik özlemi içerir”.

Green vd. (2020)'ne göre sınır olguların endişesi bir çelişki çiftini ifade eder: depresif ayrılma (kayıp) endişesi ve zulmedici nüfuz edilme endişesi. Nesnenin yakınlığı ya da uzaklığındaki aşırılık, yokluğun temsiline imkân veremez. Yokluk yaratıcılığın, imgelemin ve düşüncenin gelişimine, nihayetinde de ruhsal olgunlaşmanın şartı olan varlık imkanına benzemek yerine radikal bir kayıptır. Öte yandan boşluk da yıkıcı dürtüler ve kötülük tarafından yeniden istila edilebilir. Bunun karşısında özne, her zaman mevcut olan (içsel/dışsal) bir kötü nesne ile sado-mazoşistik tarzda bir ilişkiyi sürdürmeyi tercih edebilir. Bağlanmanın ve çözülmenin, yaşamın ve ölümün güçleri şahsi delilik alanında kalan devamlı bir dengesizlik içerisinde çatışıp durmaktadırlar.

2.2. Mizah Stilleri

2.2.1. Mizah Kavramı

Mizah kavramı, neredeyse insanlık tarihiyle başlamış ve onun ilk zamanlarından beri var olan bir olgudur. “Mizah nedir?” sorusuna yanıt arayan araştırmalar genel olarak gülmenin sanatsal biçiminin mizah olduğuna kanaat getirmişlerdir (Teker vd., 2018). Tümüyle insan odaklı olan mizah kavramı, çoğu düşünür ve bilim insanı tarafından merak edilen bir kavram olarak karşımıza çıkmış ve birçok farklı disiplinin konusu olmuştur. Hayata değişik pencerelerden bakan yazarlar ve filozoflar mizaha gerçekçi, mantıksal, metafizik, ruh-bilimsel tanımlamalar yapmaya çalışmışlardır (Teker, Çelikten ve Halavuk, 2018). Bergson (1996) mizahın bir tanım içine hapsedilmemesi gerektiğini savunur. Çünkü ona göre mizah, canlı bir organizmadır. “Gülme” adlı eserinde mizah olgusunu detaylıca işleyen Bergson, mizahın “insani olan” olduğunu söylemektedir. Ona göre bireyi güldüren şey aslında durumlara, nesnelere insani özellik atfetmemizden kaynaklanmaktadır. Yaşamda kapladığı alan, etkililiği ve önemi antik çağlardan beri araştırılmış olan mizahın; felsefeci Gorgias “Rakibinizin ciddiliğini şakayla, şakalarınızı da ciddiliğinizle öldürün” diyerek kavramın söz ustalığındaki kıvraklığını da ortaya koymuştur (Sanders, 2001).

Mizah, sadece eğlence amacıyla kullanılan bir araç olmanın ötesinde, stresli durumlarla başa çıkma stratejisi olarak da önemli bir rol oynar. Pozitif psikolojinin yükselişiyle birlikte mizahın önemi ve rağbeti de artmıştır. (Martin, 2007). Seligman ve Csikszentmihalyi (2000), pozitif duyguların artırılması ve devam ettirilmesinde mizahın etkili araçlardan biri olduğunu vurgulamışlardır.

Mizah, psikoterapinin gelişiminin başlangıcından itibaren fark edilen bir öğedir. Freud (1928) mizahı, sağlıklı bir savunma mekanizması olarak tanımlamıştır. Ona göre, süperego, kaygılı egoyu yatıştırmak için mizahı bir araç olarak kullanır. İnsanlar, kaygı veren durumlarla alay ederek ve bu durumun kaygılanmaya değmeyeceğini göstererek başa çıkarlar. Ancak mizahın işlevi sadece rahatlama ve kaygıdan kurtulma ile sınırlı değildir; aynı zamanda kaybettiğimiz çocukluk kahkahalarını hatırlayarak psişik enerjiyi rahatlatmaktadır (Freud, 1928). Maslow'un 1954 tarihli çalışmasına göre, mizah sosyal ilişkilerde gelişmiş olan bireyler için önemli bir unsurdur. Aynı şekilde, May (1953) de mizahın bireylere yardımcı olduğunu savunmuştur. Mizah, insanların kendi sorunlarından uzaklaşmalarına veya bu sorunlara farklı bir bakış açısıyla yaklaşmalarına olanak tanır (May, 1953).

Mizahın olumsuz da kullanılabildiği, bazılarının mizahı kişisel üstünlük elde etmek veya diğerlerini aşağılamak için kullandığı gözlemlenmiştir (Zelvys, 1990). Mizah literatürü, mizahın yalnızca olumlu olmadığına dair bazı teorisyenlerin görüşlerini de içerir. Mizah, bireyin kendiyile dalga geçmesinin faydalı bir parçası olabilir, ancak farklılaştırılması ve ayırt edilmesi gereken bir öğedir (Kuiper ve Martin, 1998; Martin ve diğerleri, 2003). Martin'in (2007) belirttiği gibi, aşağılayıcı veya küçümseyici şakaların mizahın ayrı bir kategorisini oluşturduğu da vurgulanmıştır. Martin'in (2003) araştırmasına göre, mizahın bireyin ruh haliyle, iyi oluşla ve benlik saygısıyla ilişkili olduğu gözlemlenmektedir.

2.2.2. Mizah Duygusu

Yüzlerce yıldır tek bir mizah tanımında uzlaşmaya varamayan düşünür ve bilim insanlarının net bir açıklama getiremedikleri bir kavram da mizah duygusudur. Farklı şekillerde ele alınan bu kavram Martin'e (2001) göre; bireyin kendi doğasındaki deneyimleri, davranışları, şakacı olma tutumu ve eğlendirme anlamındaki yeteneğiyle ilintilidir. Bu yetenek, bireyin estetik bir cevabı, alışılmış bir eylem çerçevesi, belli bir duygu ile özdeşleşmiş karakter özelliği ve bir şeylerle başa çıkmada başvurulmuş yol haritası ya da bu şeylerle mücadelede kullanılan bir savunma mekanizması olarak kavramsallaştırılabilir (Martin vd., 2003).

Eysenck (1972) mizah duygusunun üç farklı anlamda kullanıldığını söylemektedir. Bir kimse, karşısındakiyle aynı şeylere gülmekteyse bu konformist anlamdır. Eğer kişi kolaylıkla gülme eylemini gerçekleştirip eğlenebilmekteyse niceliksel anlamdır. Bir kimse komik şeyler anlattığında yanındaki insanları hayli güldürmekteyse üretici anlam oluşmaktadır.

Hehl ve Ruch (1985), bireysel farklılıkları dikkate alarak, bahsi geçen kavramı genişletmişlerdir:

Bireylerin şakaları ve mizahi uyarıları algılama dereceleri (entelektüel açıdan eksik olmaları veya duygu durumları sebebiyle algılayamama),
Mizahi bir durumu nitel ve nicel boyutta gösterme biçimleri (gülümseme, sesli veya sessiz gülme, beden dilini kullanma, jest ve mimikleri kullanma şekilleri vb.),
Mizahi yorum yeteneği, yeni ve komik durumlar oluşturma kabiliyeti,
Mizahın farklı türlerini takdir etmeleri (neşe ve neşeyi yaşamaya özgü olan duyarlılığı),
Kendilerine komik gelen kaynakları özellikle aramaları (TV şovları, filmler vb.),
Komik olaylar ve şaka ya da fıkralarla ilgili hafızaları,
Trajik olaylarda bile mizahı etkin bir başa çıkma mekanizması olarak kullanabilme yetileri.

Mizah duygusu Raskin'e (1998) göre, mizahı sevme, yorum ve algılayış yeteneğidir. Bu durum mizah duygusunun yalnızca eğlence ile açıklanmayacağını, insanın duyarlılığını ve farkındalık durumunu da kendisine eklediğini göstermektedir.

Bireylerin mizah duygusuna sahip olmasının, insanlarla sağlıklı ve olumlu ilişkiler doğuracağını söylemek mümkündür. Bu nedenle insanların özel yaşamlarındaki mizahi tutumları ve örgütlerine de yansıtıkları mizah duyguları, yöneticileri oldukları eğitim yuvalarında da geçerliliğini sürdürmektedir.

2.2.3. Mizah Kuramları

Mizah kuramlarının sınıflandırılması üzerinde çalışan araştırmacıların hemen hepsi, kendi disiplinlerinin birbirleriyle olan ilişkisine göre bir sınıflandırma yapmayı tercih etmişlerdir. Bu nedenle, çeşitli teoriler çeşitli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Pek çok bilim insanının çalışma alanlarına göre yaptığı sınıflandırmalar, bunların anlaşılmasının oldukça zor olduğunu göstermektedir.

Literatür tarandığında mizahla ilgili birçok kuramsal başlık ve açıklamalar göze çarpmaktadır. Bu açıklamalar bazı yönlerden birbirlerine benzemekte ve ortak başlıklar altında incelenebilmektedir. Literatürde mizahın doğasıyla ilgili kuramlar sıklıkla; (1) “Üstünlük Kuramı”, (2) “Uyuşmazlık Kuramı”, (3) “Rahatlama kuramı” olarak üç başlıkta incelenmektedir (Morreall, 1997).

2.2.3.1. Üstünlük Kuramları

Kökene Platon ve Aristoteles'e kadar uzanan bu kurama göre insanlar kendini diğerlerinden daha üstün görme, kendilerinden daha düşük seviyede olanlara gülme eğiliminde olup ve bundan keyif almaktadırlar. Tarihteki en eski mizah kuramı olduğu düşünülen üstünlük kuramını, gülme refleksini bir diğerine karşı kazanılan bir zafer olarak tanımlamak mümkündür (Keith-Spiegel, 1972).

Platon'a göre mizah acı ve haz kavramlarını barındırmakta ve o, mizahı bu iki duygunun kesişimi olarak tanımlamaktadır. Bir kişi bize acıdığı, bizi küçümsediği zaman bundan acı duyarız. Benzer bir şekilde bir başkasını küçümseyip, ona acırsak, bundan haz alırız (Sanders, 2001).

Yine Platon'un öğrencisi Aristo'ya göre insan, farklı ve tuhaf olana gülmektedir. Bu gülünç durum insanın kusurlarından kaynaklanmaktadır (Sanders, 2001).

Bu alaycı tutum ve tavırlar karşısında insanlar, kendilerinin gülünç birer özne olmalarını istemezler ve sosyal hayatta davranışlarını ona göre şekillendirir, normlara uygun hale gelmeye çalışırlar. Böylece gülme, aynı zamanda sosyal bir düzenleyici olarak da işlev görmüş olur (Yerlikaya, 2003).

Hobbes, Platon ve Aristoteles'in gülme üzerine olan bu düşüncelerine katılmakla birlikte, kuramı kendi fikirleriyle zenginleştirmiştir. O'na göre insan, geçmişindeki ya da şimdi sahip olduğu zayıflıkları düşünür ve diğerleriyle bir karşılaştırma yapar. Kendinin üstün olan yanları, insanda “beklenmedik bir zafer” oluşturur (Keith-Spiegel, 1972). Buna göre gülmek, başkalarını aşağıda gören insanın ulaştığı agresif bir haz alma durumudur.

Çiçero (1841) uyuşmazlık ve üstünlük kuramlarını harmanlamış ve yeni bir yaklaşımdan bahsetmiştir. İnsanın kendisinden kaynaklanan hataları, bazen beklentilerini suya düşürebilir. Bu hataların beraberinde getirdiği hayal kırıklığı ise insanı güldürür. Özetle insan kendisini küçük gördüğünde beklentilerine ket vurmuş olur ve ortaya çıkan sonuçları da onu güldürür (akt. Eastman, 1972).

Bergson, gülmenin karşı tarafın zayıflıklarına verilen bir tepki olduğuna katılmanın yanı sıra, kişinin tuhaf olan tavır ve tutumlarını düzeltmesi için de çok açığa vurulmadan verilen toplumsal bir düzenleyiş şekli olduğunu vurgulamıştır. Ona göre gülmenin amacı, insanı tüm duygularından arındırıp, bireyi utandırmak ve doğru yola sokmaktır. “Toplum bir cezalandırma tehdidini değilse bile hiç olmazsa gene korkulacak bir aşağılama olasılığını herkesin tepesinde dolandırır. Gülmenin işlevi de bu olmalıdır. Gülünen kişi için her zaman biraz utandırıcı olan gülme gerçekten de bu kişiye toplumun yüklediği bir tür angaryadır”

(Bergson, 1996: 71). Öte yandan karşısındakine üstünlük duygusunu yaşattıran kişi yani kurban saygın konumda bulunan biri ise, mizahtan alınan keyif de artar (Goldstein-McGhee, 1972).

2.2.3.2. Uyuşmazlık Kuramları

Mizahı açıklayan, neden güldüğümüz konusuna kuramsal çerçeveden bakan bir başka teori ise uyumsuzluk kuramıdır. Bu kurama göre bireyler; tutarsız, normalin dışında kalan, farklı, ani ve beklenmedik olay ve durumlara karşı gülme davranışı göstermektedirler. Toplumsal ve kültürel anlamda kabul edilmiş belirli norm ve kalıpların dışında eylemlerde bulunan insanlara karşı duyulan gülme isteği, kuramın temelini oluşturmaktadır.

Uyuşmazlık kuramının ilk temsilcisi Antik Yunan filozoflarından Aristoteles'tir. "Retorik" adlı eserinde Aristoteles, insanları belli bir beklenti içine sokup sonrasında hiç beklemedikleri bir şekilde afallatmanın iyi bir güldürme şekli olduğundan bahsetmiştir (Morreal, 1997).

Kant ve Schopenhauer mizahın, kişinin ne beklediği ve ne aldığı arasındaki bir tür çelişkidene geliştiğine inanıyordu. (Özünü, 1999) Bir anlatıdaki, olaydaki durum uygunsuz bir biçimde çözümlendiğinde mizah gerçekleşmektedir. Bu uyumsuzluklara verilen yanıt, mantıktaki boşlukları aşarak süreçten zevk alma durumunu kapsar ve yüksek bir beyinsel sürecin yansıması olarak karşımıza çıkar (Williams, 1994).

Kuramın gelişimi 18 ve 19. yüzyıllarda Schopenhauer ve Kant'ın çalışmalarıyla devam etmiştir. Kant'a göre gülme, beklentinin boşa çıkması sonucu gerçekleşmektedir. Beklentiyle olaylar doğru orantılı gitmediğinde insanlar bir tür şoka uğrarlar ve bu uyumsuzluk sonucunda gülme eylemi oluşur. Schopenhauer (1819) ise gülmeyi, birbiriyle bağlantılı olduğu düşünülen nesne ve kavramların aslında ilişkili olmadığını yani uyumadığının fark edilmesiyle ortaya çıkan ani bir davranış olarak tanımlar (akt. Keith-Spiegel, 1972).

Morreal'a göre (1997) göre üstünlük kuramı; mizahın insanın duygusal yönüne veya işitmeye dayalı duygusuna hitap ederken, uyumsuzluk kuramı; bilişsel ya da düşünsel yönüne odaklanmaktadır.

Bergson'a (1996) göre insanlar bir makine gibi algılandıkları ölçüde komiktir. Canlı olma durumuna atfedilen tüm jest, mimik ve hareketleri, bize insanın mekanik canlılar olduğunu hatırlatır. Bundan dolayı insana dair iki ya da daha çok ilişkili olmayan olay veya durumlar farklı şekillerde algılanabilmekte ve bu da komik olmaktadır. Martin vd. (1998)'ne göre, olay ya da durumlar beklenilenden farklı sonuçlandığında, beklentiler boşa çıkar ve insanlar bundan keyif alırlar. Bu da gülmeyi doğurur.

Uyuşmazlık kuramı her ne kadar mizahi bir durum oluştuğunda verilen gülme tepkisini kapsasada, mizahi olmayan durumlarda ortaya çıkan gülmenin nedeni üzerinde durmamıştır. Bu da kuramın yetersiz olduğuna ilişkin eleştirilere yol açmıştır. Paulos (2003) bu kuramın temeli olan uyumsuzluğun bazen fark edilemeyeceğini, bir anlam

taşımayabileceğini veya anlaşılabilmesi için gerekli olan duygusal zeminin uygun olmayabileceğini savunmuştur. Bu nedenle kuramın mizahı tek başına açıklamakta yetersiz kalacağını öne sürmüştür. Özet olarak toplumsal normların dışına çıkan, günlük hayatın akışına uyumsuz olan durum ve eylemler, bireyde gülme isteği doğurmaktadır.

2.2.3.3. Rahatlama Kuramları

Rahatlama kuramı gülmenin üstünlük kuramı ve uyumsuzluk kuramında bahsedilmeyen fiziksel boyutu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu kurama göre insanlar biriken sinirsel enerjilerinin boşaltımıyla gülmekte, kahkaha atmaktadır. Gülmeye birlikte birey, yoğun birikmiş enerjisini atmakta ve rahatlamaktadır (Koçer vd., 2012). Kuram, alan yazındaki gülme kuramlarından bir diğeri olan fizyolojik kuramla benzerlik gösterebilir, rahatlama kuramında fiziksel olarak gülme eylemine has sebeplere odaklanılmıştır (Morreal, 1997).

Shaftesbury'nin (1711) "Nükte ve Mizahın Özgürlüğü" yazısında bu kuramla ilk kez karşılaşmaktayız. O'na göre insanların rahat ve doğal olan ruh halleri kısıtlandığı zaman bireyler bu sıkışmışlıktan kurtulmak amacıyla soytarıllık, taklit, taşlama gibi yollarla kaçış noktası arayacaklardır. Böylece içinde buldukları kısıtlayıcı durumdan bu yollarla intikam alacaklardır. Bu açıklamanın odak noktası haline getirdiği şey özellikle bir baskının ortadan kalkmasıyla hissedilen rahatlama (Teke vd., 2018).

Spencer gülmenin, sinirsel enerjinin boşaltıldığı bir durum olduğu fikrini ortaya atan ilk kişi olmuştur. Spencer, "Kahkahanın Fizyolojisi Üzerine" isimli makalesinde bu enerjinin zamanla kas hareketine dönüşme eğiliminde olduğunu ve belirli bir yoğunluğa eriştiğinde mutlaka kas hareketinin ortaya çıktığını belirtmiştir (Yerlikaya, 2009). Tüm duygulanımlarda olduğu gibi gülme eyleminde de kaslar belli ölçüde kasıldıktan sonra bir boşalım yaşanır. Spencer'a göre gülme refleksinin öncesindeki kas hareketleri yalnızca rahatlamak, var olan sinirsel enerjiyi boşaltmak içindir. Bu nedenle gülmenin fizyolojisi diğer duygulardan ayrılmaktadır (Çelikten, 2017).

Freud'un mizah kuramı, rahatlama kuramları arasında önemli bir yere sahiptir. O'na göre espriler, insanların normal zamanda bastırıldığı cinsel ve saldırgan duygularını ifade etmesinde bir araç konumundadır. Yani birey, mizahı toplumda yasak görülen duygu ve düşüncelerin ortaya çıkmasında bilinçdışı olarak kullanmaktadır. Freud'a göre birey, saldırganlık ve cinsellik davranışlarını bastırmak amacıyla harcadığı enerjiyi, sosyal faaliyetlerde ortaya çıkan espri ve şakalara dönüştürmektedir. Bastırılan bu enerji ortaya çıktıktan sonra gülme ile dışarı atılır (Çelikten, 2017).

Sonuç olarak bu kurama göre mizahın işlevi, bastırılmış duygulardan, stresten, gerilimden uzaklaşmak için ortaya çıkan gülme haliyle birlikte rahatlama duygusuna ulaşmaktır (Güler ve Güler, 2010).

2.2.4. Mizah Stilleri

Bireylerin birbirinden farklı mizah stilleri ve mizah duyguları olduğu oldukça açıktır. Martin vd. (2003), mizahın çok boyutlu bir kavram olduğunu ve bununla birlikte mizahın hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir. İki olumlu iki de olumsuz olmak üzere dört mizah tarzından bahseden Martin vd., mizahın olumlu/uyumlu ve olumsuz/uyumsuz türlerini ifade eder. Buna göre “katılımcı – sosyal mizah” (affiliative humor) ve “kendini geliştirici mizah” (self-enhancing humor) uyumlu mizah stilleri iken uyumsuz mizah türleri “kendini yıkıcı mizah” (self-defeating humor) ve “saldırgan mizah” (aggressive humor). “Kendini geliştirici mizah” ile “kendini yıkıcı mizah” stilleri kişinin kendiliğine yönelik yapılırken, “katılımcı mizah” ile “saldırgan mizah” ise kişilerarası iletişimde ortaya çıkan mizah türleridir (Martin vd., 2003).

2.2.4.1. Kendini Geliştirici Mizah

Kendini geliştirici mizah tarzında kişi, olumsuzluklar karşısında hayata iyimser gözle bakabilmekte, yaşamın içindeki eğlenceli durumları daha çabuk görebilmektedir. Stresle başa çıkmada önemli rol oynayan ve problem yaratan durumlar karşısında başvurulan bu mizah tarzında birey, sıklıkla eğlenme ve mizahi bakış açısını koruma eğilimindedir (Martin vd. 1993).

Kendini geliştirici mizah, Martin ve diğerlerinin (2003) belirttiği gibi, kişinin kendini hoşgörülü bir şekilde geliştirmesine ve başkalarına zarar vermeden mizah yoluyla ilerlemesine olanak tanır. Bu mizah tarzını kullanan bireyler, hayatın birçok yönünü eğlenceli bulmakta, olumsuzluklarla yüzleşebilmekte ve olumlu bir tavırla stresle başa çıkabilmektedir (Dixon, 1980).

Freud'un olumsuz durumlar karşısında bireyin takındığı sağlıklı bir savunma mekanizması olarak ele aldığı bu mizah tarzı, kişisel yönleri kapsamaktadır (Martin vd. 2003). Bireyler, başkalarının orada olup olmamasından bağımsız olarak mizahi düşünme şekillerini devam ettirme eğilimindedirler. Buna bağlı olarak kendini geliştirici mizah tarzı; kaygı, depresyon, anksiyete gibi bozuklukların üstesinden gelmede etkili bir yöntemdir. Bu nedenle kendini geliştirici mizah tarzını kullanan bireylerin daha sağlıklı ve huzurlu oldukları söylenebilir (Yılmaz ve Altınkurt, 2016).

2.2.4.2. Katılımcı Sosyal Mizah

Katılımcı sosyal mizah bireyin topluluk içerisinde, samimi bir ortam yaratmak, varsa bireylerarası anlaşmazlık durumlarını çözmek için kullandığı tarzıdır. Kişi sosyal ortamda güldürücü şeyler söyleme, şakalar ve söz oyunları yapma eğilimindedir.

Bu mizah tarzında kişinin kendisinin ve grubun saygınlığının önemi yüksektir. Birey, kişiler arası ilişkileri geliştirmek için başvurduğu bu mizah tarzında kendisi hakkında şakalar yaparken, kendisini ciddiye almama eğilimi gösterebilmektedir (Yerlikaya, 2003). Ancak bu durum kişinin öz saygısını hiçe sayması anlamına gelmemektedir. Temel anlamda katılımcı

mizah; ılımlı, hoşgörülü, bireyi ve ortamdakileri onaylayıcı, bireyler arası çekiciliği ve bağlılığı geliştirici niteliktedir (Martin, 2007). Katılımcı mizahı tercih eden bireyler, insanları etkileme, bir araya getirme ve bu süreçte kişiler arası gerginliği azaltma eğilimindedirler.

Katılımcı mizah tarzına sahip bireylerin dışadönük, sosyal, eğlenmeyi ve eğlendirmeyi seven kişiler olması beklenmektedir. Kişiler arası hoşgörü ve dayanışmayı arttırması bakımından bu mizahı kullananların kendini gerçekleştirmiş bireyler olduğu belirlenmiştir. (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Kara, 2014; Yılmaz, 2011).

Toplumsal bir olgu olan mizah gibi gülme de toplumsal bir eylemdir. İnsan komik bir durum karşısında diğerleriyle bir aradayken yalnızken olduğundan daha çok gülme eğilimindedir. Bu demektir ki gülme, yayılım gösteren bir eylemdir. Morreal'a (1997) göre bir kişinin gülmesi, onun gülme sebebini bilmeyen diğerlerinin gülmeye başlaması için yeterlidir.

2.2.4.3. Saldırgan Mizah

Saldırgan mizaha sahip olan kişi, başkalarıyla alay etme ve karşısındakini küçük düşürerek bu durumdan haz duyma eğilimindedir. Bireyler öfke duygularını saldırgan mizah tarzıyla ifade ederken diğer insanlar için kırıcı bir dil kullanmaktadır (Yılmaz, 2011). Bu durum insanlar arasındaki iletişime olumlu bir katkı sağlamaz (Martin vd., 2003). Saldırgan mizah, diğer insanların kişilik yapısı ve tavırlarına bakmaktadır. Bu mizah tarzında kişi, başkasına sataşmayı, onlarla alay etmeyi mizahlarının bir parçası haline getirir (Zelvys, 1990).

Uyumsuz mizah tarzlarından biri olan saldırgan mizahta kişi, diğerlerine karşı bir üstünlük kurma çabası içindedir. Bu çaba içinde diğerlerini küçük düşürmesi ya da sosyal ortamda diğer insanlarla dalga geçmesi beklendik bir özelliktir. Hoşgörüsüz davranışlar sergileyen birey, diğer kişilere etik değerlerden uzak bir tutum izler.

Martin vd. (2003)'in çalışmasına göre, bu mizah tarzı düşmanlık, saldırganlık ve öfkeyle pozitif bir ilişki içerisindeyken; ilişkiyel doyum, vicdan ve memnuniyetle ise negatif bir ilişki göstermektedir (Sayar, 2012).

2.2.4.4. Kendini Yıkıcı Mizah

Bir başka uyumsuz mizah tarzı olan sonuncu ise kendini yıkıcı mizah tarzıdır. Kişiler kendileriyle dalga geçilmesine izin vermekle beraber diğerlerine katılıp gülme eğilimi gösterirler. Kendisini mizahi anlamda yermeye çalışır ve sosyal ortamlarda diğer insanların da buna katılması ile kişi, diğer insanlarla arasındaki bağı güçlendirdiğini düşünür. Kişi üzgün hissetse dahi bunu gizler, dışarıya karşı olumlu bir mesaj vermeye çalışır ve bir problemle karşılaştığında bunu sağlıklı bir şekilde çözmek yerine mizahla bastırma yolunu seçer.

Kendini yıkıcı mizahı kullanan bireyler başlangıçta komik görünse de zamanla duygusal ilgiye muhtaç ve çaresiz, hatta öz saygıdan yoksun görünebilirler (Fabrizi ve Pollio,

1987). Bu mizah tarzı; bireylerarası ilişkilerden daha çok, kişinin kendisiyle ilgilidir (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Kara, 2014; Yılmaz, 2011; Yerlikaya, 2009).

Bu mizah tarzı bireyin kendisini kabul etmesine zarar veren, düşük benlik algısını besleyen, insan ilişkilerine ket vuran sağlıksız ve uyumsuz bir mizah tarzıdır (Kuiper vd. 1993).

2.2.5. Mizahın İşlevleri

Çağlar boyu toplumların dili olmuş olan mizahın psikolojik, fizyolojik, sosyolojik açıdan sonuçları, olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Zaman zaman farklı amaçlarla kullanılan mizahın açık işlevi gülme, eğlenme, rahatlama gibi durumlarla açıklanabilmekteyken bunun yanında kapalı işlevleri de mevcuttur. Bunlar; başkaldırı, protesto etme, “yarar veya zarar verme, hayata tutunma, fiziksel iyileştirme, gerilimi azaltma, sorunlarla başa çıkma, savunma ve saldırı, tarihin kod ve mesajlarını taşıma” olarak karşımıza çıkmaktadır (Eker, 2009). Aşağıda mizahın psikolojik, fizyolojik, sosyolojik işlevleri sunulmaktadır.

2.2.5.1. Psikolojik İşlevler

Hayatın olağan akışında önüne engeller çıkan kişi karamsar bir ruh haline bürünebilir ve bu durumu aşılması gereken bir problem olarak algılayabilir. Ancak mizahı kullanan bireyler içinde buldukları durumla eğlenebilir ve bu da olumsuz havayı dağıtmasına yardımcı olur. Elbette bu durum mizahı kullanan insanların kaygılarının olmadığı anlamına gelmemektedir. Onlar yalnızca geçmişe baktıklarında deneyimlerinin yol göstericiliği sayesinde bu duruma gülebilmeye yeteneğine sahiptirler (Morreall, 1997). Problemlerle başa çıkmada mizah adeta “tutunacak bir dal” olma özelliği gösterir. Stres ve sorunlarla olan mücadelede mizahı kullanan insan, galip gelmektedir. Ancak mizah bir sorun çözücü ya da var olan acıları yok eden bir olgu değildir. Sadece bütün bunların üstesinden gelmede kullanılan bir savunma mekanizmasıdır. Yine psikoloji alanında yapılan çalışmalara göre, hayatın içerisindeki tüm olumsuz deneyimler ve acılar mizahın aktif kullanımıyla hafiflemektedir (Berk, 2001: 326).

2.2.5.2. Fizyolojik İşlevler

Mizah, insanın ruh sağlığının yanı sıra fiziksel anlamda iyi oluşuna da katkı sağlamaktadır. Günümüz toplumunda yoğun tempodan stresinden uzaklaşmak isteyen insanlar, boş zamanlarının bir kısmını sosyal medya ve internette değerlendirmeyi tercih etmektedirler. Bu tercihin sebebi bazen yalnızca gülünç/esprili bir gönderiye rastlayıp rahatlama ihtiyacıdır. Gülme; diyafram, soluk borusu, ses telleri ve yüz kaslarının gevşemesini ve vücutta endorfin üretimini sağlayarak insanın fiziksel anlamda rahatlamasına yardımcı olur (Berk, 2001).

2.2.5.3. Sosyolojik İşlevler

Sosyal yaşantıda mizah, birey açısından büyük bir öneme ve yere sahiptir. “Sosyal bir varlık” olarak tanımlanan insan, kurduğu ilişkilerde mizahın rahatlatıcı, gevşetici, varsa aradaki gergin ya da olumsuz havayı dağıtıcı işlevlerinden sıklıkla faydalanmaktadır. İletişimde mizahın kullanımı, varsa kişiler arasındaki statüden kaynaklanan gerilimi kaldırır ve ilişkilere samimiyet, nezaket ve saygı katar. “Gülme” adlı eserinde mizahın sosyal yönüne de dikkat çeken Bergson (1996), zeki olan kişilerin komik bir durumu ya da malzemeyi diğer insanlara aktardığını, bu yayılımın bireyler arasındaki iletişimi arttırdığını vurgulamıştır. Psikoloji biliminin de sıklıkla başvurduğu mizah alanında, Freud'un (1998) görüşleri de Bergson'la paralellik göstermektedir. O'na göre espri oluştuktan sonra gülme mekanizması devreye girmekte ve kişi bu gülünç olayı yanındakilerle paylaşma arzusu hissetmektedir. Paylaşmak için bir diğer kişiye duyulan bu gereksinim mizahın sosyal yönüne işaret etmektedir.

Mizah sosyal tarihin mesajlarını taşıma açısından da çok önemli bir yere sahiptir. Mizah ve toplum ilişkisi içerisinde mizah, dönemin iktidarları, siyasal, sosyal, ekonomik gelişmelerle ilgili günümüze ışık tutar. Öyle ki; toplumu ilgilendiren her olay mizahın malzemesi olmuştur (Eker, 2009). Gülme eylemi, toplumsal anlamda bir denetleme aracı olma işlevini de taşımaktadır. Bergson'a (1996) göre toplum kendisine yapılan saygısızlığın öcünü gülmeye almakta ve toplumlardaki mizah geleneğinin sürdürülmesi ile insanlar birbirlerine daha çok bağlanmaktadır.

2.2.6 Kişilik ve Mizah İlişkisi

Mizah, kişilik özelliklerini ve diğer insanlarla olan ilişkiyi zenginleştirmektedir. Ziv'in (1984) belirttiği gibi, minimum tartışma içeren sosyal ilişki ve iletişimlerde mizahın etkisi açık bir şekilde ortaya çıkar. Mizah yalnızca iyi oluş duygularını desteklemekle kalmaz, aynı zamanda çatışmaları azaltır, bireyler arasındaki ilişkiyi güçlendirir ve bireyin başka insanlar tarafından cazibesini artırır. Ayrıca, grup içerisindeki uyumluluğu artırma, kimlik oluşumu ve grup içi ahlaki değerleri yükseltmek için de kullanılır (Martineau, 1972). Bu sayede, mizah ve kişiler arasındaki ilişki, bağlılık ve sosyal ilişkilerde bulunma isteği gibi duygularla paralellik gösterir.

Ford vd. (2014) araştırmada mizah türleri ile dört kişilik özelliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları İspanya kökenli Amerikalı, Afrika kökenli Amerikalı, Amerika yerlileri ve diğerleri olarak oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre dört kişilik özelliğinin tümü (iyimserlik, benlik saygısı, denetim odağı, dışa dönüklük) ile olumlu mizah tarzları olan katılımcı ve kendini geliştirici arasında pozitif yönlü, kendini yıkıcı ve saldırgan mizah tarzları ile bu kişilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişkiler olduğu ortaya konulmuştur. Bunlarla beraber iyimserlik, benlik saygısı, iç denetime sahip olma ve dışa dönüklük de katılımcı ve kendini geliştirici mizah ile ilişkili bulunmuştur.

Ruch ve Heintz (2013), araştırmalarında, mizah tarzlarının bireyin fizyolojik ve psikolojik anlamda öznel iyi oluş için önemli bir belirleyici olduğunu belirtir. Ayrıca kişilik ve mizah tarzlarını ilişkili bulmuşlardır.

Hampes'in (2005) yapmış olduğu çalışmaya göre, kendini geliştiren mizah tarzı ve utangaçlık arasında negatif, kendini yıkıcı mizah tarzı ile arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca kendini yıkıcı mizah tarzı kullanan bireylerde daha yüksek yalnızlık düzeyi belirlenmiştir.

Hampes (2010) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada kişinin sahip olduğu mizah tarzları ve empati arasında güçlü bir korelasyon olduğu bulunmuştur. Empati ile saldırgan mizah tarzı arasında da negatif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Mizah tarzlarının kişilik algısı üzerindeki etkilerini inceleyen başka bir çalışmada ise, kendini geliştiren mizah tarzı olumlu kişilik izlenimleriyle ilişkilendirilirken, kendini yıkıcı ve saldırgan mizah tarzları olumsuz kişilik izlenimleriyle bağlantılı bulunmuştur (Kuiper ve Leite, 2009).

Fenwick ve Bierama'nın (2008) çalışmasında, mizahın ve gülmenin kan basıncı, kalp atışı, ağrı azaltma, solunum ve boşaltım gibi sağlık faktörleri üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, diğer insanlarla bağlantı kurma ve psikolojik sağlık içinde uyumlu mizah tarzına sahip olmanın önemi üzerinde durulmuştur.

McBrien (1993) tarafından yapılan çalışmada, gülmenin ve adaptif mizah kullanımının kişisel ilişkileri güçlendirdiği, bireyleri başarı için cesaretlendirdiği ve onlara yön verdiği sonucuna varılmıştır. Literatür incelendiğinde mizah tarzları ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde örnekleme oluşturan katılımcılar hakkında genel bilgi, veri toplama yöntemi, veri toplama esnasında kullanılan ölçek ve formlar, elde edilen verilerin analizine ilişkin detaylı bilgiler yer almaktadır.

3.1. Katılımcılar

Bu çalışma, kesitsel bir araştırma olarak online anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma süreci öncesinde, Antalya Bilim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Çalışmanın katılımcıları, gönüllü olarak katılmayı kabul eden 18-65 yaş aralığındaki Türkiye'de yaşamakta olan bireylerden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü hesaplanırken, bu alanda yapılan benzer çalışmalara bakılarak belirlenmiştir; özellikle aynı yaş aralığındaki ve online yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır (Vrabel, Zeigler-Hill ve Shango, 2017; Yue v.d., 2014).

Yapılan çalışmada, hatalı doldurulan veya eksik bırakılan formlar ile yaş aralığını karşılamayan gibi dışlama kriterleri göz önünde bulundurulmuştur. Analiz için verileri eksik veya hatalı olan 2 katılımcı dışında herhangi bir veri temizliği yapılmamıştır. Çalışmanın analizinde, hatalı 2 katılımcı çıkarıldıktan sonra geriye kalan 303 katılımcının verileri bulunmaktadır; bunların 169'u kadın, 134'ü erkek olan toplamda 303 kişiden oluşturulmuş ve hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan değişkenler, kişilik organizasyonları ve mizah tarzları (katılımcı mizah, kendini geliştirici mizah, kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) olarak belirlenmiştir. Veri toplama araçları olarak da Demografik Bilgi Formu, Kişilik Organizasyonları Envanteri(KOREN) ve Mizah Tarzları Ölçeği(MTÖ) olmak üzere üç ölçek belirlenmiştir. Araştırmaya katılmadan önce bireyler bilgilendirilmiş onam formunu okuyarak çalışma hakkında bilgi sahibi olmuş ve kabul ettikten sonra gönüllülük esasıyla dahil olmuşlardır.

3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından belirlenen soruların bulunduğu bu formda, katılımcılardan yaş, medeni durum, eğitim durumu, cinsiyet ve gelir durumu gibi bilgiler talep edilmiştir.

3.2.2. Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN)

Kişilik Organizasyonları Envanteri, bireyin kişilik örgütlenmesini değerlendirmek hedefiyle primitif savunmaları, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi alt boyutlarıyla toplam 31 maddeden oluşan bir öz-bildirim ölçeğidir. Primitif savunmalar alt boyutu 9 madde (5, 7, 9, 12, 13, 15, 19, 22,30), Kimlik difüzyonu alt boyutu 10 madde (3,4, 6, 8, 11, 14, 16, 24, 26,

28), ve Gerçeklik testi alt boyutu 12 madde (1, 2, 10, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 27, 29, 31) bulunmaktadır.

5'li Likert tipi puanlama sistemi kullanılan ölçekte, 1-Doğru değil, 2-Nadiren Doğru, 3-Bazen Doğru, 4-Sıklıkla Doğru ve 5-Her zaman doğruyu ifade etmektedir. Alt boyutlardan alınan yüksek puanlar sırayla primitif savunmaların sıklığının arttığını, kimlik difüzyonu deneyimlediğini ve gerçeklik algısında bozulmaların arttığını belirtmektedir. Ters puanlanan bir madde bulunmamaktadır.

Envanterin orijinali, psikodinamik alana objektif bir ölçek sunmak için Kernberg ve Clarkin tarafından 1995'te geliştirilmiştir. Hem Türkçe 'ye çeviren ve kültürümüze uyarlayan hem de ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Ceran Yıldırım ve Yüksel tarafından 2021 yılında yapılmıştır. Alt boyutlar için Cronbach alfa güvenilirlik değerleri primitif savunmalar için 0.77, kimlik difüzyonu için 0.82 ve gerçeklik testi 0.85'tir. Ölçeğin tamamının alfa katsayısı 0.91'dir.

3.2.3. Mizah Tarzları Ölçeği (MTÖ)

Mizah Tarzları Ölçeği (MTÖ), Martin ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek Yerlikaya (2003) tarafından farklı mizah tarzlarını değerlendirmek için Türkçe'ye uyarlanmıştır. Mizah Tarzları Ölçeği; katılımcı, kendini geliştiren, kendini yıkıcı ve saldırgan mizah olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçek 7'li Likert tipindedir 8 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin Cronbach alfa değeri, Yerlikaya (2003) tarafından .81 olarak rapor edilmiştir. Katılımcı, Kendini Geliştirici, Saldırgan ve Kendini Yıkıcı ölçekler için Cronbach alfa değerleri sırasıyla .74, .78, .69, .67 olarak değiştiği bulunmuştur (Yerlikaya, 2003). Mevcut çalışmada bu ölçeğin Cronbach alfa değeri .79 olarak bulunmuştur.

3.3.1 Normallik Testi

İncelenen değişkenlerin uygun analizler için varsayımları karşılayıp karşılamadığı Kolmogorov-Smirnov testi, basıklık ve çarpıklık değerleri ile değerlendirilmiştir (Tablo 1). Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin +/- 1.5 aralığında olması, Kolmogorov-Smirnov testinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması ($p > .05$) sonucunda normallik varsayımının karşılandığı ifade edilebilmektedir. Ayrıca, varsayım kontrollerinde uç değer ve kayıp değerlerin olmadığı, çoklu bağlantı sorununun bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 3. 1. Değişkenlerin Normallik Analizleri

	Kolmogorov-Smirnov		Çarpıklık	Basıklık
	SD	p		
Katılımcı Mizah	303	.085*	.430	.256
Kendini Geliştirici Mizah	303	.200*	.003	-.354
Saldırgan Mizah	303	.200*	-.509	-.140
Kendini Yıkıcı Mizah	303	.175*	.323	-.078
Primitif Savunmalar	303	.200*	.509	-.650
Kimlik Difüzyonu	303	.130*	.429	-.362
Gerçeklik Testi	303	.200*	.945	-.040

4. BULGULAR

4.1. Betimsel İstatistikler

Ele alınan değişkenlerin toplam puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 4.1'de gösterilmektedir. Mevcut çalışmada incelenen mizah tarzlarının örneklem katılımcı mizah düzeyinin 2 ile 7 arasında (Ort.= 4.77; SS.= .91), kendini geliştirici mizah düzeyinin 1 ile 6.88 arasında (Ort.= 3.80; SS.= 1.25), saldırgan mizah düzeyinin 1 ile 6 arasında (Ort.= 3.40; SS.= .99), kendini yıkıcı mizah düzeyinin 1 ile 6.25 arasında (Ort.= 3.43; SS.= .99) değişmekte olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra çalışmada ele alınan kişilik organizasyonlarından primitif savunmalar düzeyinin 1 ile 4.56 arasında (Ort.= 2.11; SS.= .85), kimlik difüzyonu düzeyinin 1 ile 5 arasında (Ort.= 2.38; SS.= .85) ve gerçeklik testi düzeyinin 1 ile 4.5 arasında (Ort.= 1.93; SS.= .85) değiştiği saptanmıştır.

Tablo 4. 1. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri (Korelasyonel Aşama)

	En Düşük	En Yüksek	Ort.	SS.
Mizah Tarzları				
Katılımcı Mizah	2	7	4.77	.91
Kendini Geliştirici Mizah	1	6.88	3.80	1.25
Saldırgan Mizah	1	6	3.40	.99
Kendini Yıkıcı Mizah	1	6.25	3.43	.99
Kişilik Örüntüleri				
Primitif Savunma	1	4.56	2.11	.85
Kimlik Difüzyonu	1	5	2.38	.85
Gerçeklik Testi	1	4.5	1.93	.85

Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 4.2'de verilmiştir. Araştırmaya toplam dahil olan 303 katılımcının demografik özelliklerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yaşları 18 ila 65 arasında değişmekte olduğu görülmektedir (Ort.= 36.12; SS.= 12.74). Ayrıca katılımcıların %54.1'nin (n=164) kadın, %45.9'nun (n=139) erkek olduğu, %21.8'nin (n=66) lise, %59.7'nin (n=181) lisans, %16.5'nin (n=50) yüksek lisans ve %2'nin (n=6) eğitim düzeyinde olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların %52.8'nin (n=160) bekar, %47.2'nin (n=143) evli olduğu ve %10.6'nin (n=32) aylık gelir durumunun 0-3000 arasında, %9.6'nın (n=29) 3000-5000 arasında, %35.3'nün (n=107) 5000-10000 arasında ve son olarak %44.6'nın (n=135) 10000 ve üzeri olduğu görülmüştür.

Tablo 4. 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Sıklık	Yüzde	Ort.	SS.
Yaş			36.12	12.74
Cinsiyet				
Kadın	164	54.1		
Erkek	139	45.9		
Eğitim Durumu				
Lise	66	21.8		
Lisans	181	59.7		
Yüksek Lisans	50	16.5		
Doktora	6	2.0		
Medeni Durumu				
Bekar	160	52.8		
Evli	143	47.2		
Aylık Gelir durumu				
0-3000	32	10.6		
3000-5000	29	9.6		
5000-10000	107	35.3		
10000 ve üzeri	135	44.6		

4.2. Mizah Tarzlarının ve Kişilik Organizasyonlarının Demografik Değişkenlere göre Farklılaşması

4.2.1. Mizah Tarzlarının Cinsiyete göre Farklılaşması

Mizah tarzlarının katılımcıların cinsiyetlerine göre nasıl farklılaşacağını belirleme adına Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Tablo 4.3. incelendiğinde, kadın (Ort.= 4.86; SS.= .95) ve erkeklerin (Ort.= 4.67; SS.= .86) katılımcı mizah durumları açısından farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$). Fakat, kadınların (Ort.= 3.94; SS.= 1.16), erkeklere göre (Ort.= 3.65; SS.= 1.34) daha fazla kendini geliştirici mizah düzeyleri olduğu görülmektedir. Bu bulgular, cinsiyet açısından kendini geliştirici mizah düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($t(301) = 2.02$; $p < .000$). Bunun yanı sıra, kadınların (Ort.= 3.26; SS.= 1.05), erkeklere göre (Ort.= 3.57; SS.= .89) daha düşük saldırgan mizah düzeyleri olduğu görülmektedir. Bu bulgular, cinsiyet açısından

saldırğan mizah düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($t(301) = -2.80$; $p < .000$). Son olarak tablo 4 incelendiğinde, kadın (Ort.= 3.46; SS.= 1.05) ve erkeklerin (Ort.= 3.40; SS.= .94) katılımcı mizah durumları açısından farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 4. 3. Mizah Tarzlarının Cinsiyet Açısından Farklılaşması

Ölçüm	Kadın		Erkek		t (301)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Katılımcı Mizah	4.86	.95	4.67	.86	1.74
Kendini Geliştirici Mizah	3.94	1.16	3.65	1.34	2.02**
Saldırğan Mizah	3.26	1.05	3.57	.89	-2.80**
Kendini Yıkıcı Mizah	3.46	1.05	3.40	.94	.461

** $p < .001$

4.2.2. Kişilik Organizasyonlarının Cinsiyete göre Farklılaşması

Kişilik Organizasyonlarının katılımcıların cinsiyetlerine göre nasıl farklılaşacağını belirleme adına Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Tablo 4.4. incelendiğinde, kadın ve erkeklerin primitif savunma düzeyi, kimlik difüzyonu düzeyi ve gerçeklik testi düzeyleri puanlarının benzer olduğu, yani cinsiyet açısından istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 4. 4. Kişilik Organizasyonlarının Cinsiyet Açısından Farklılaşması

Ölçüm	Kadın		Erkek		t (301)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Primitif Savunma	2.16	.88	2.06	.81	1.03
Kimlik Difüzyonu	2.44	.88	1.92	.78	1.49
Gerçeklik Testi	1.92	.93	1.94	.76	-.16

** $p < .001$

4.2.3. Mizah Tarzlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması

Mizah tarzlarının katılımcıların medeni durumlarına göre nasıl farklılaşacağını belirleme adına Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Tablo 4.5. incelendiğinde, evli ve

bekar bireylerin katılımcı mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah düzeylerinin benzer düzeyde olduğu, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bunun yanı sıra bekar bireylerin (Ort.=3.98; SS.=1.23), evli bireylere (Ort.=3.61; SS.=1.25) göre daha yüksek düzeyde kendini geliştirici mizah düzeyleri olduğu saptanmıştır ($t(301) = 2.60$; $p < .000$).

Tablo 4. 5. Mizah Tarzlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması

Olçüm	Bekar		Evli		t (301)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Katılımcı Mizah	4.85	1.00	4.68	.79	1.66
Kendini Geliştirici Mizah	3.98	1.23	3.61	1.25	2.60**
Saldırgan Mizah	3.38	1.05	3.42	.92	-.37
Kendini Yıkıcı Mizah	3.50	1.03	3.36	.96	1.20

** $p < .001$

4.2.4. Kişilik Organizasyonlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması

Kişilik organizasyonlarının katılımcıların cinsiyetlerine göre nasıl farklılaşacağını belirleme adına Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Tablo 4.6. incelendiğinde, bekar bireylerin (Ort.=2.32; SS.=.84), evli bireylere (Ort.=1.88; SS.=.80) göre daha yüksek düzeyde primitif savunma düzeyleri olduğu görülmektedir ($t(301) = 4.58$; $p < .000$). Ayrıca, bekar bireylerin (Ort.=2.60; SS.=.83), evli bireylere (Ort.=2.13; SS.=.78) göre daha yüksek düzeyde kimlik difüzyonu düzeyleri olduğu saptanmıştır ($t(301) = 5.00$; $p < .000$). Son olarak, bekar bireylerin (Ort.=2.03; SS.=.91), evli bireylere (Ort.=1.83; SS.=.78) göre daha yüksek düzeyde gerçeklik testi düzeyleri olduğu saptanmıştır ($t(301) = 2.06$; $p < .05$).

Tablo 4. 6. Kişilik Organizasyonlarının Medeni Durum Açısından Farklılaşması

Olçüm	Bekar		Evli		t (301)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Primitif Savunma	2.32	.84	1.88	.80	4.58**
Kimlik Difüzyonu	2.60	.83	2.13	.78	5.00**
Gerçeklik Testi	2.03	.91	1.83	.78	2.06*

* $p < .05$; ** $p < .001$

4.2.5. Mizah Tarzlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması

Mizah tarzlarının eğitim durumu (lise, lisans, yüksek lisans, doktora) açısından nasıl farklılaştığını belirleme adına Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları; katılımcı mizahın, $F(3, 299) = 0.677$, $p = .567$, saldırgan mizahın, $F(3, 299) = 0.994$, $p = .396$ ve kendini yıkıcı mizahın $F(3, 299) = 0.224$, $p = .879$ eğitim durumu açısından farklılaşmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra kendini geliştirici mizahın eğitim durumu açısından farklılaştığı görülmüştür $F(3, 299) = 3.515$, $p = .016$. Kendini geliştirici mizah puanları arasındaki farklılıkları daha ayrıntılı incelemek için Tukey HSD post-hoc testi yapılmıştır. Bu test, lisans mezunlarının (Ort. = 3.98, SS = 1.22) lise mezunlarına (Ort. = 3.46, SS = 1.31) göre anlamlı derecede daha yüksek kendini geliştirici mizah puanlarına sahip olduğunu göstermiştir.

Tablo 4.7. Mizah Tarzlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması

Ölçüm	Lise		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora		F (3,299)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Katılımcı Mizah	4.68	.87	4.83	.97	4.68	.74	4.69	.73	.677
Kendini Geliştirici Mizah	3.46	1.31	3.98	1.22	3.58	1.23	4.06	.96	3.515**
Saldırgan Mizah	3.49	.79	3.33	1.08	3.56	.89	3.23	.84	.994
Kendini Yıkıcı Mizah	3.45	1.02	3.43	1.02	3.37	.91	3.71	.83	.224

4.2.6. Kişilik Organizasyonlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması

Eğitim düzeyine (lise, lisans, yüksek lisans, doktora) göre primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puanlarının nasıl farklılaşacağını incelemek için Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar, gerçeklik testi puanları üzerinde eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir $F(3, 299) = 4.752$, $p = .003$. Ancak, primitif savunmalar ($F(3, 299) = 1.031$, $p = .379$) ve kimlik difüzyonu ($F(3, 299) = 0.527$, $p = .664$) için anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Gerçeklik testi puanları için yapılan post hoc Tukey HSD analizi, yüksek lisans mezunları (Ort. = 2.31, SS = 1.07) ile lise mezunları (Ort. = 1.83, SS = .71) arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu, yüksek lisans mezunlarının lise mezunlarına göre anlamlı derecede daha yüksek gerçeklik testi puanlarına sahip olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 4.8. Kişilik Organizasyonlarının Eğitim Durumu Açısından Farklılaşması

Ölçüm	Lise		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora		F (3,299)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Primitif Savunmalar	2.10	.81	2.07	.84	2.29	.92	1.93	.91	1.03
Kimlik Difüzyonu	2.38	.93	2.34	.80	2.50	.86	2.20	.94	.527
Gerçeklik Testi	1.83	.71	1.87	.81	2.31	1.07	1.44	.62	4.752**

4.2.7. Kişilik Organizasyonlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması

Gelir durumuna göre primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puanlarının nasıl farklılaşacağını incelemek için Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kişilik örüntülerinin gelir durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p < .05$).

Tablo 4.9. Kişilik Organizasyonlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması

Ölçüm	0-3000		3000-5000		5000-10000		10000 ve üzeri		F (3,299)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Primitif Savunmalar	2.32	.85	1.89	.67	2.19	.79	2.04	.91	1.91
Kimlik Difüzyonu	2.61	.91	2.23	.83	2.39	.85	2.34	.82	1.20
Gerçeklik Testi	1.95	.79	1.77	.82	1.96	.83	1.94	.89	.346

4.2.8. Mizah Tarzlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması

Gelir durumuna göre mizah tarzlarından katılımcı mizah, kendini geliştirici mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah puanlarının nasıl farklılaşacağını incelemek için Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda mizah tarzlarının gelir durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p < .05$).

Tablo 4.10. Mizah Tarzlarının Gelir Durumu Açısından Farklılaşması

Ölçüm	0-3000		3000-5000		5000-10000		10000 ve üzeri		F (3,299)
	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	Ort.	SS.	
Katılımcı Mizah	5.07	.91	4.74	.78	4.76	.94	4.72	.91	1.34
Kendini Geliştirici Mizah	3.53	1.14	3.86	1.18	3.78	1.26	3.87	1.29	.661
Saldırgan Mizah	3.19	1.09	3.33	.87	3.38	.98	3.49	.99	.974
Kendini Yıkıcı Mizah	3.33	.94	3.18	.83152	3.43	1.04	3.51	1.00	1.00

4.3. Mizah Tarzları ve Kişilik Organizasyonları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Mizah tarzları ve kişilik organizasyonları arasında ilişkilerin saptanması adına Pearson korelasyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.11.). Tablo 4.11. incelendiğinde katılımcı mizah tarzı ile primitif savunmalar düzeyi arasında olumsuz yönde, düşük düzeyde ($r=-.25$; $p<.01$), gerçeklik testi düzeyi ile orta düzeyde, olumsuz yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür ($r=-.37$; $p<.01$). Bunun yanı sıra, katılımcı mizah düzeyi ile kimlik difüzyonu arasında bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.11. incelendiğinde, kendini geliştirici mizah ile primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($p>.05$). Saldırgan mizah düzeyi ile primitif savunmalar düzeyi arasında orta düzeyde, olumlu yönde, istatistiksel olarak anlamlı ($r=.29$; $p<.01$), kimlik difüzyonu düzeyi arasında olumlu yönde, düşük düzeyde ($r=.20$; $p<.01$) ve gerçeklik testi düzeyi arasında orta düzeyde, olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı ($r=.29$; $p<.01$) bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Kendini yıkıcı mizah düzeyi ile primitif savunmalar düzeyi arasında orta düzeyde, olumlu yönde ($r=.31$; $p<.01$), kimlik difüzyonu düzeyi arasında orta düzeyde, olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı ($r=.32$; $p<.01$) ve gerçeklik testi düzeyi arasında düşük düzeyde, olumlu yönde ($r=.22$; $p<.01$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 11. Mizah Tarzları ile Kişilik Organizasyonları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

	2	3	4	5	6	7
1. Katılımcı Mizah	.28**	-.41**	-.09	-.25**	-.09	-.37**
2.Kendini Geliştirici Mizah	-	-.41**	.47**	.03	.07	-.05
3. Saldırgan Mizah	-	-	.16**	.29**	.20**	.29**
4.Kendini Yıkıcı Mizah	-	-	-	.31**	.32**	.22**
5.Primitif Savunmalar	-	-	-	-	.82**	.80**
6. Kimlik Difüzyonu	-	-	-	-	-	.67**
7. Gerçeklik Testi	-	-	-	-	-	-

**p<.01

4.4. Kişilik Organizasyonlarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi

Mizah tarzlarının kişilik organizasyonları üzerindeki yordayıcı etkisini belirleme adına, her bir kişilik organizasyonu alt boyutu adaptif ve maladaptif mizah tarzları ile çoklu regresyon analizinde incelenmiştir.

İlk olarak, adaptif mizah tarzları olarak bilinen katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah düzeyinin primitif savunma düzeyini ne düzeyde öngördüğünü belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.12.). Kurulan regresyon modeli şu şekildedir: Primitif Savunma= 3.09+ (-.261)*(katılımcı mizah)+ .072*(kendini geliştirici mizah). Yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($R^2_{(düz)} = .07$, $F(2, 300) = 11.88$, $p < .000$). Kendini geliştirici mizah düzeyinin primitif savunma düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayıcı etkisi olmadığı görülmüştür ($p > .05$). Katılımcı mizah düzeyinin ise primitif savunma düzeyi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = -.26$; $\beta = -.28$, $SH = .05$, $p < .000$). Bu bulgu, katılımcı mizah düzeyi arttıkça primitif savunma düzeyinin azalacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 12. Adaptif Mizah Tarzlarının Primitif Savunma Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(2, 300)	B	SH	β	t
Model	.07	11.88**				
Katılımcı Mizah			-.26	.05	-.28	-4.85*
Kendini Geliştirici Mizah			.07	.04	.11	1.84

**p<.01

Maladaptif mizah tarzları olarak bilinen saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah düzeyinin primitif savunma düzeyini ne düzeyde yordadığını belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.13.). Kurulan regresyon modeli şu şekildedir: Primitif

Savunma= .606+ .211*(saldırgan mizah)+ .230*(kendini yıkıcı mizah). Yapılan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($R^2_{(düz)} = .15$, $F(2, 300) = 27.41$, $p < .000$). Saldırgan mizah düzeyinin primitif savunma düzeyi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = .21$; $\beta = .25$, $SH = .05$, $p < .000$). Bunun yanı sıra, kendini yıkıcı mizah düzeyinin primitif savunma düzeyi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = .23$; $\beta = .27$, $SH = .05$, $p < .000$). Bu bulgu, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah düzeyi arttıkça primitif savunma düzeyinin de artacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 13. Maladaptif Mizah Tarzlarının Primitif Savunma Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	$F(2, 300)$	B	SH	β	t
Model	.15	27.41**				
Saldırgan Mizah			.21	.05	.25	4.58**
Kendini Yıkıcı Mizah			.23	.05	.27	5.02**

**p<.01

Adaptif mizah tarzlarından olan katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah düzeyinin kimlik difüzyonu düzeyini ne düzeyde öngördüğünü belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.14.). Kurulan regresyon modeli şu şekildedir: Kimlik Difüzyonu= 2.68+ (-.117)*(katılımcı mizah)+ .068*(kendini geliştirici mizah). Yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak sınırda anlamlıdır ($R^2_{(düz)} = .01$, $F(2, 300) = 2.92$, $p = .05$). Kendini geliştirici mizah düzeyinin kimlik difüzyonu düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayıcı etkisi olmadığı görülmüştür ($p > .05$). Katılımcı mizah düzeyinin ise kimlik difüzyonu düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = -.12$; $\beta = -.13$, $SH = .06$, $p < .05$). Bu bulgu, katılımcı mizah düzeyi arttıkça kimlik difüzyonu düzeyinin azalacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 14. Adaptif Mizah Tarzlarının Kimlik Difüzyonu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	$F(2, 300)$	B	SH	β	t
Model	.01	2.92**				
Katılımcı Mizah			-.12	.06	-.13	-4.85*
Kendini Geliştirici Mizah			.07	.04	.10	1.70

*p<.05; **p<.01

Maladaptif mizah tarzları olarak bilinen saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah düzeyinin kimlik difüzyonunu ne düzeyde yordadığını belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.15.). Kurulan regresyon modeli şu şekildedir: Kimlik Difüzyonu= 1.07+ .132*(saldırgan mizah)+ .252*(kendini yıkıcı mizah). Yapılan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($R^2_{(düz)} = .12$, $F(2, 300) = 21.97$, $p < .000$). Saldırgan mizah düzeyinin kimlik difüzyonu düzeyini pozitif yönde ve anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = .13$; $\beta = .16$, $SH = .05$, $p < .000$). Ayrıca, kendini yıkıcı

mizah düzeyinin kimlik difüzyonu düzeyi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = .25$; $\beta = .30$, $SH = .05$, $p < .000$). Bu bulgu, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah düzeyi arttıkça kimlik difüzyonu düzeyinin de artacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 15. Maladaptif Mizah Tarzlarının Kimlik Difüzyonu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(2, 300)	B	SH	β	t
Model	.12	21.97**				
Saldırgan Mizah			.13	.05	.16	2.85**
Kendini Yıkıcı Mizah			.25	.05	.30	5.46**

** $p < .01$

Ayrıca, adaptif mizah tarzlarından olan katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah düzeyinin gerçeklik testi düzeyini ne düzeyde yordadığını belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.16.). Kurulan regresyon modeli şu şekildedir: Gerçeklik Testi = $3.49 + (-.357) * (\text{katılımcı mizah}) + .036 * (\text{kendini geliştirici mizah})$. Yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($R^2_{(düz)} = .13$, $F(2, 300) = 23.63$, $p < .000$). Kendini geliştirici mizah düzeyinin gerçeklik testi düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayıcı etkisi olmadığı görülmüştür ($p > .05$). Katılımcı mizah düzeyinin ise gerçeklik testi düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = -.36$; $\beta = -.38$, $SH = .05$, $p < .000$). Bu bulgu, katılımcı mizah düzeyi arttıkça gerçeklik testi düzeyinin azalacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 16. Adaptif Mizah Tarzlarının Gerçeklik Testi Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(2, 300)	B	SH	β	t
Model	.13	23.63**				
Katılımcı Mizah			-.36	.05	-.38	-6.80*
Kendini Geliştirici Mizah			.04	.04	.05	.96

* $p < .05$; ** $p < .01$

Son olarak, maladaptif mizah tarzları olan saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah düzeyinin gerçeklik testi düzeyini ne derecede yordadığını belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.17.). Kurulan regresyon modeli şu şekildedir: Gerçeklik Testi = $.626 + .228 * (\text{saldırgan mizah}) + .154 * (\text{kendini yıkıcı mizah})$. Yapılan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($R^2_{(düz)} = .11$, $F(2, 300) = 19.91$, $p < .000$). Saldırgan mizah düzeyinin gerçeklik testi düzeyini pozitif yönde ve anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($B = .23$; $\beta = .26$, $SH = .05$, $p < .000$). Ayrıca, kendini yıkıcı mizah düzeyinin gerçeklik testi düzeyi anlamlı şekilde ve pozitif yönde yordadığı bulunmuştur ($B = .15$; $\beta = .18$, $SH = .05$, $p < .000$). Bu bulgu, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah düzeyi arttıkça gerçeklik testi düzeyinin de artacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 17. Maladaptif Mizah Tarzlarının Gerçeklik Testi Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(2, 300)	B	SH	β	t
Model	.12	21.97**				
Saldırgan Mizah			.13	.05	.16	2.85**
Kendini Yıkıcı Mizah			.25	.05	.30	5.46**

**p<.01

Mizah tarzlarının kişilik organizasyonu üzerindeki yordayıcı etkisini belirleme adına, her bir kişilik organizasyonu alt boyutu tüm mizah tarzları ile çoklu regresyon analizinde incelenmiştir.

İlk olarak, mizah tarzları düzeylerinin primitif savunma düzeyini ne düzeyde öngördüğünü belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.18.). Yapılan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($R^2_{(düz)} = .16$, F(4, 302) = 15.76, p< .000). Kendini geliştirici mizah düzeyinin primitif savunma düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayıcı etkisi olmadığı görülmüştür (p> .05). Katılımcı mizah düzeyinin (B = -.15; $\beta = -.16$, SH.= .06, p< .000), saldırgan mizah düzeyinin (B = .17; $\beta = .20$, SH.= .06, p< .000) ve kendini yıkıcı mizah düzeyinin (B = .21; $\beta = .24$, SH.= .06, p< .000) ise primitif savunma düzeyi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Bu bulgu, katılımcı mizah düzeyi arttıkça primitif savunma düzeyinin azalacağını, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah düzeyi arttıkça ise primitif savunma düzeylerinin artacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 18. Mizah Tarzlarının Primitif Savunma Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(4, 302)	B	SH	β	t
Model	.16	15.76**				
Katılımcı Mizah			-.15	.06	-.16	-2.69**
Kendini Geliştirici Mizah			.03	.05	.04	.56
Saldırgan Mizah			.17	.06	.20	3.08**
Kendini Yıkıcı Mizah			.21	.06	.24	3.67**

**p<.01

Bunun yanı sıra, mizah tarzları düzeylerinin kimlik difüzyonu düzeyini ne düzeyde öngördüğünü belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.19.). Yapılan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($R^2_{(düz)} = .12$, F(4, 302) = 10.93, p< .000). Katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah düzeyinin kimlik difüzyonu düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayıcı etkisi olmadığı görülmüştür (p> .05). Saldırgan mizah düzeyinin (B = .12; $\beta = .14$, SH.= .06, p< .000) ve kendini yıkıcı mizah düzeyinin (B = .26; $\beta = .31$, SH.= .06, p< .000) ise kimlik difüzyonu düzeyi anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Bu bulgu, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah düzeyi arttıkça kimlik difüzyonu düzeylerinin artacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 19. Mizah Tarzlarının Kimlik Difüzyonu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(4, 302)	B	SH	β	t
Model	.12	10.93**				
Katılımcı Mizah			-.01	.06	-.01	-.12
Kendini Geliştirici Mizah			-.01	.05	-.02	-.23
Saldırgan Mizah			.12	.06	.14	2.13*
Kendini Yıkıcı Mizah			.26	.06	.31	4.50**

**p<.01

Son olarak, mizah tarzları düzeylerinin gerçeklik testi düzeyini ne düzeyde öngördüğünü belirleme adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4.20.). Yapılan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($R^2_{(düz)} = .18$, $F(4, 302) = 17.19$, $p < .000$). Kendini geliştirici mizah düzeyinin gerçeklik testi düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayıcı etkisi olmadığı görülmüştür ($p > .05$). Katılımcı mizah düzeyinin ($B = -.27$; $\beta = -.29$, $SH = .06$, $p < .000$), saldırgan mizah düzeyinin ($B = .13$; $\beta = .15$, $SH = .06$, $p < .000$) ve kendini yıkıcı mizah düzeyinin ($B = .14$; $\beta = .16$, $SH = .06$, $p < .000$) ise gerçeklik testi düzeyi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Bu bulgu, katılımcı mizah düzeyi arttıkça gerçeklik testi düzeyinin azalacağını, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah düzeyi arttıkça ise gerçeklik testi düzeylerinin artacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 20. Mizah Tarzlarının Gerçeklik Testi Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

	$R^2_{düz}$	F(4, 302)	B	SH	β	t
Model	.18	17.19**				
Katılımcı Mizah			-.27	.06	-.29	-5.02**
Kendini Geliştirici Mizah			.01	.05	.02	.21
Saldırgan Mizah			.13	.06	.15	2.36**
Kendini Yıkıcı Mizah			.14	.06	.16	2.49**

**p<.01

5. TARTIŞMA

Mevcut çalışmada yetişkin bireylerin mizah tarzları ile kişilik organizasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, kişilik organizasyonu alt boyutları ve mizah özelliklerinin demografik değişkenler açısından nasıl farklılaştığı ele alınmıştır.

5.1. Mizah Tarzlarının Cinsiyet Farklılıkları Açısından Değerlendirilmesi

Mizah tarzlarının cinsiyet açısından nasıl farklılaştığını belirleme adına yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre, kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde kendini geliştirici mizah türüne sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazında yer alan çalışma bulgularını doğrular niteliktedir. Kendini geliştirici mizah türü, özellikle de kendini geliştirici mizah, duyguları düzenlemek ve stresle başa çıkmak için mizahı kullanmayı ve nihayetinde başkalarına saygıyı korurken kişinin kendini geliştirmesini kapsamaktadır (Taher ve ark., 2008).

Araştırmalar, erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla başkalarını küçümseyen mizah kullandıklarını bildirme eğiliminde olduklarını ve başkalarını küçümseyen mizah kullanımının her iki cinsiyet için de yaşla birlikte azaldığını göstermektedir (Greengross ve Miller, 2008). Ayrıca, olumlu mizah tarzı, özellikle de kendini geliştirici mizah tarzı kullanımının, bireylerin mutluluğa ulaşmasını sağlayan bir strateji olabileceği saptanmıştır (Ford ve ark., 2016). Kendini geliştirici mizah açısından kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklara bakıldığında, çalışmalar kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde kendini geliştirici mizah sergileme eğiliminde olduğunu göstermiştir (Yaprak ve ark., 2018). Bunun yanı sıra, katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzları yalnızlık ile olumsuz yönde ilişkilendirilmiştir, bu da saldırgan ve kendini yıkıcı mizah tarzlarının uyumsuz olarak kabul edildiğini göstermektedir (Schermer ve ark., 2022; Paran ve ark., 2022). Bu durum, kadınların kendine ve başkalarına yönelik mizah arasında erkeklere kıyasla daha güçlü ayrımlar yaptığını ortaya koymaktadır (Betz ve DiDonato, 2020). Ayrıca mevcut çalışmada, kadınların erkeklere göre daha düşük düzeyde saldırgan mizah türüne sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazında yer alan çalışma bulgularını doğrular niteliktedir.

Saldırgan mizah türü, küçümseme, alay etme ve aşırı alay etme gibi davranışları kapsamaktadır (Kalliny ve ark., 2006). Yapılan araştırmalar, erkeklerin kadınlara kıyasla saldırgan mizah tarzında daha yüksek puan alma eğiliminde olduğunu göstermiştir (Hofmann ve ark., 2020). Ayrıca, çalışmalar cinsiyetçi mizaha maruz kalmanın bazı erkeklerin kadınlara yönelik saldırgan eğilimlerini ifade etmekte kendilerini rahat hissettikleri bir bağlam yarattığını göstermiştir (Romero-Sánchez ve ark., 2019). Son olarak mevcut çalışmada, kendini yıkıcı mizahın ve katılımcı mizahın cinsiyet açısından farklılaşmadığı, kadın ve erkeklerin benzer düzeyde puan aldıkları görülmüştür. Bu bulgu alanyazında yer alan çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Mevcut alan yazına dayanarak, kendini yıkıcı ve katılımcı mizah türlerinin erkeklerde ve kadınlarda benzer olduğu ve önemli ölçüde farklılık göstermediği görülmektedir (Boudewyn ve Liem, 1995).

Çocukluk çağı cinsel istismarının hem erkeklerde hem de kadınlarda depresyonu ve süregelen kendini yıkıcı mizahı yordadığı bulunmuştur (Boudewyn ve Liem, 1995). Benzer şekilde, Tsirigotis (2017) kadınlarda doğrudan ve dolaylı kendini yıkıcılıkla ilgili araştırmaları gözden geçirmiş ve bu davranışların cinsiyete özgü olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Kalliny ve arkadaşları (2006) Amerikalı, Mısırlı ve Lübnanlı bireyler arasında katılımcı ve saldırgan mizah açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir; bu da mizah tarzlarının kültüre bağlı olmadığını ve cinsiyetler arasında benzer olabileceğini düşündürmektedir (Kalliny ve ark., 2006). Ayrıca, Hofmann ve arkadaşları (2020) kendini yıkıcı ve katılımcı mizahla ilgili özelliklerde cinsiyet farklılıkları üzerine sistematik bir inceleme yapmış ve erkeklerle kadınların kendi bildirdikleri mizah kullanımında farklılık göstermediğini, bunun da mizah ifadesinde benzerliğe işaret ettiğini bulmuştur. Araştırmalar saldırgan mizahın erkekler arasında yaygın kullanımının, intraseksüel rekabet motivasyonu ile pozitif ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Aynı cinsiyet içerisindeki bu rekabet saldırgan mizah kullanımının, sosyal beklentiler ve evrimsel geçmişle şekillendirilen karmaşık psikodinamik süreçlerin bir sonucu olabileceğini göstermektedir. Erkeklerin daha agresif mizah tarzlarını benimsemesi, statü kazanma, rekabetçi avantajlar elde etme ve intraseksüel rekabeti destekleme gibi altta yatan motivasyonlarla ilişkilendirilebilir (Duarte, 2020). Psikodinamik bağlamda bakıldığında erkeklerde daha yüksek saldırganlık eğilimleri, sublimasyon yoluyla saldırgan mizaha dönüşebilir. Bu yolla, saldırganlık sosyal olarak işlevsel bir biçimde ifade edilir ve potansiyel olarak zararlı veya kabul edilemez davranışlar, mizah gibi daha kabul edilebilir bir biçime dönüştürülür. Kadınların erkeklere oranla daha yüksek kendini geliştirici mizah sergileme eğiliminde olmalarının sebebi toplum tarafından kadınların daha işbirlikçi ve destekleyici olmaları beklenirken, erkeklerin daha rekabetçi ve baskın olmaları beklenmesine bağlanabilir. Bu sosyal beklentiler kadınların kendilerini olumlu bir şekilde kabul etme ve yüksek benlik saygısı geliştirme konusunda kendini geliştirici mizahı kullanma düzeyini etkileyebilmektedir. Bu durumda kadınlar sağlıklı bir savunma mekanizması olarak kendini geliştirici mizahı kullanarak kendi zayıflıklarıyla barışık olma ve bu zayıflıkları kabul etme eğilimlerini, kişisel büyüme ve olumlu benlik algılarını destekleyebilirler.

5.2. Kişilik Organizasyonlarının Cinsiyet Farklılıkları Açısından Değerlendirilmesi

Mevcut çalışmada kişilik organizasyon alt boyutları olarak bilinen primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puanlarının cinsiyet açısından nasıl farklılaştığını belirleme adına bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kadın ve erkekler arasında bir farklılaşmanın olmadığı, benzer puan aldıkları belirlenmiştir. Çalışmanın bu bulgusu, alanyazında yer alan çalışmaları kısmen doğrular niteliktedir.

Alanyazın incelendiğinde cinsiyet farklılıklarına yönelik bulguların tutarlı olmadığı görülmüştür. Mevcut literatür, primitif savunmaların erkeklerde ve kadınlarda benzer olduğuna ve önemli ölçüde farklılık göstermediğine dair bulgular sunmaktadır. Örneğin, erkeklerin yansıtma ve tepki oluşturma savunma mekanizmalarında daha yüksek puanlar alması, cinsiyetler arasında belirli savunma stratejilerinde bazı farklılıklar olduğunu göstermektedir (Diehl ve ark., 1996). Bununla birlikte, diğer çalışmalar genel primitif savunmaların erkekler ve kadınlar arasında önemli ölçüde farklılık göstermediğini ortaya

koymuştur. Örneğin, primitiften olguna kadar değişen savunma tarzlarının cinsiyetler arasında önemli ölçüde farklı olmadığı bulunmuştur (Steiger ve ark., 1989). Mevcut literatür, primitif savunmaların erkeklerde ve kadınlarda benzer olduğuna ve önemli ölçüde farklılık göstermediğine dair bulgular sunmaktadır. Ayrıca, erkeklerin cinsiyet rolü çatışması ve psikolojik savunmaların kullanımı üzerine yapılan bir çalışmada, savunma mekanizmalarının kullanımında önemli bir cinsiyet farklılığı bulunmamıştır (Mahalik ve ark., 1998). Buna ek olarak, kadınların içselleştirici savunma mekanizmalarını, erkeklerin ise saldırgan savunma mekanizmalarını kullandıklarını gözlemlemiştir ki, bu da genel olarak primitif savunmaların, belirli savunma stratejilerinde farklı şekilde ortaya çıkabileceğini göstermektedir (Foto-Özdemir ve ark., 2016).

Ayrıca çalışmalar, primitif savunma mekanizmalarının özelliklerini tartışmış ve bu özellikleri belirli bir cinsiyete atfetmeden, her şeye gücü yetme niteliğini kilit bir özellik olarak vurgulamıştır (Rizzolo, 2017). Mevcut literatüre bakıldığında, kimlik difüzyonun erkeklerde ve kadınlarda benzer olduğu ve önemli ölçüde farklılık göstermediği görülmektedir. 42 ve 50 yaşlarında, kadınlarda genel difüzyonun zaman içinde azaldığı, ancak erkeklerde yaklaşık %20'de kaldığı ve cinsiyetler arasında kimlik difüzyonunun yaygınlığında bir benzerlik olduğu bulunmuştur (Fadjukoff ve ark., 2016). Ayrıca, kimlik difüzyonunun borderline kişilik özellikleri ağında merkezi bir role sahip olduğunu ve bu özellikleri belirli bir cinsiyete atfetmeden borderline kişilik bozukluğunun örtük bir düzenleyici unsuru olarak düşünülebileceğini ifade edilmiştir (Rivnyák ve ark., 2021). Ayrıca, normal ergenlik dönemindeki kimlik krizi ile ağır kişilik bozukluğu olan ergenlerdeki kimlik difüzyonu arasındaki farkı tanımlayarak, cinsiyetler arasında kimlik difüzyonunun genel doğasını vurgulamıştır (Kernberg, 2006).

Mevcut literatüre bakıldığında, gerçeklik testi düzeylerinin benzer olduğu ve erkekler ile kadınlar arasında önemli bir farklılık göstermediği görülmektedir. Birçok çalışma bu görüşü desteklemektedir. Örneğin, gerçeklik testinin yeni durumları yönetmenin özerklik bileşeni tarafından olumsuz olarak yordandığı ve saldırganlığın cinsiyet ve güvensiz bağlanma stilleri tarafından önemli ölçüde yordanmasına rağmen, erkekler ve kadınlar arasında gerçeklik testinde önemli bir farklılığa işaret etmediği bulunmuştur (Bachrach ve ark., 2015).

5.2.1. Kişilik Organizasyonlarının Medeni Durum Açısından Değerlendirilmesi

Mevcut çalışmada kişilik organizasyonu alt boyutlarından primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puanlarının medeni durum açısından nasıl farklılaşacağını belirleme adına bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları, bekar bireylerin evli bireylere göre primitif savunmalar açısından daha yüksek puan aldığını ortaya koymaktadır. İnkâr, yansıtma ve ayrışma gibi psikolojik savunma mekanizmalarıyla karakterize edilen primitif savunma, genellikle daha az olgun duygusal işleme ve başa çıkma stratejileriyle ilişkilidir (Stanek ve Talarczyk, 2020). Araştırmalar, bu boyutun bekar bireyler arasında evli bireylere göre daha yaygın olduğunu göstermektedir (Sakallı Uğurlu ve ark., 2018). Bu farklılık çeşitli faktörlere açıklanabilmektedir.

Evli bireyler genellikle sürekli duygusal destek ve geri bildirim için bir ortama sahiptir, bu da daha olgun ve uyarlanabilir başa çıkma mekanizmalarına öncülük edebilmektedir. Kararlı bir ilişkinin dinamikleri kişisel gelişimi, duygusal olgunluğu ve primitif savunma mekanizmalarından uzaklaşarak daha karmaşık ve uyarlanabilir stratejilere yönelmeyi teşvik edebilmektedir (Stanek ve Talarczyk, 2020). Buna karşılık, bekar bireyler aynı düzeyde tutarlı duygusal destek veya geri bildirimle sahip olmayarak potansiyel olarak primitif savunma mekanizmalarına daha fazla güven duyabilmektedir. Bu güven, yalnızlık, toplumsal baskı veya eş aramaya bağlı stres gibi zorluklarla başa çıkmak için bir mekanizma olabilmektedir (Hossain ve Bhuyan, 2023). Dolayısıyla, bekarlarda primitif savunmanın yaygınlığı, evli bireylere kıyasla farklı yaşam koşulları karşısında başa çıkma stratejilerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir.

Ayrıca çalışmada, bekar bireylerin evli bireylere göre daha fazla kimlik difüzyonu yaşadığı saptanmıştır. Bu bulgu alanyazında yer alan çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Kimlik difüzyonu, değerlere, inançlara ve yaşam yönüne olan bağlılık eksikliği ile karakterize edilir ve genellikle kişinin benlik kavramı ve gelecek hedefleri hakkında karışıklığa ve belirsizliğe yol açar (Rgensen ve Ye, 2022). Bu örüntü, evli bireylere kıyasla bekar bireylerde daha yaygın olarak görülmektedir. Araştırmalar, uzun bir keşif dönemi yaşayabilecekleri ve net bir kimlik duygusu oluşturmak için mücadele edebilecekleri için bekar bireylerin kimlik difüzyonu sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (DePaulo ve Morris, 2006).

Bunun aksine, evli bireyler, özellikle de istikrarlı ve bağlı bir ilişki içinde olanlar, evlilik ilişkisi paylaşılan değerler, roller ve gelecek beklentileri için bir çerçeve sağladığından, daha tanımlı bir kimlik duygusuna sahip olma eğilimindedir (Ha ve ark., 2018). Buna ek olarak, çalışmalar, bireylerin evlilik birliği içinde daha büyük bir istikrar ve amaç duygusu yaşamaları nedeniyle, evliliğe geçişin kimlik difüzyonunda bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Watson ve McLanahan, 2011). Bu nedenle, bulgular kimlik difüzyonu kişilik örüntüsünün aslında bekar bireylerde daha yaygın olduğunu göstermektedir, çünkü kararlı bir birlikteliğin olmaması süregelen kimlik keşfi ve belirsizliğine katkıda bulunabilmektedir (DePaulo ve Morris, 2006; Ha ve ark., 2018; Watson ve McLanahan, 2011). Son olarak çalışmada, bekar bireylerin evli bireylere göre gerçeklik testi puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gerçeklik testi, bireyin öznel deneyimleri ile nesnel gerçeklik arasında ayırım yapabilme yeteneğini ifade ederek dış dünyayı doğru bir şekilde algılamasını ve yorumlamasını sağlamaktadır (Leichsenring, 1999). Araştırmalar, bu alt boyutun evli bireylere kıyasla bekar bireylerde daha yaygın olduğunu göstermektedir. Bekar bireyler, kararlı bir birlikteliğin dengeleyici etkisi olmadan yaşamlarını sürdürdükleri için gerçeklik testinde daha büyük zorluklarla karşılaşabilmektedir. Uzun süreli yakın bir ilişkinin olmaması, öznel deneyimlere daha fazla güvenilmesine yol açarak, bireyin gerçekliği doğru bir şekilde değerlendirme ve yorumlama becerisini potansiyel olarak etkileyebilmektedir (Gündoğdu ve Bulut, 2022). Bunun aksine, evli bireyler, özellikle de sağlam ve destekleyici ilişki içinde olanlar, paylaşılan gerçeklikten ve eşleri tarafından sağlanan geri bildirimlerden faydalanarak dünyanın daha doğru ve ayakları yere basan bir şekilde algılanmasına yardımcı olabilmektedir (Johnson ve ark., 2004).

Ayrıca, çalışmalar evliliğin artan psikolojik iyi oluş ve istikrar duygusu ile ilişkili olduğunu ve bunun da evli bireylerde gerçeklik testi becerilerini daha da destekleyebileceğini göstermiştir (Lipowicz, 2001). Dolayısıyla, bulgular gerçeklik algısının bekar bireylerde daha yaygın olduğunu göstermektedir. Çünkü kararlı bir birlikteliğin olmaması, öznel deneyimler ile nesnel gerçeklik arasında doğru ayırma yapma becerilerini etkileyebilmektedir (Gündoğdu ve Bulut, 2022; Leichsenring, 1999; Lipowicz, 2001).

5.2.2. Mizah Tarzlarının Medeni Durum Açısından Değerlendirilmesi

Mevcut çalışmada mizah tarzları puanlarının medeni durum açısından nasıl farklılaşacağını belirleme adına bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, katılımcı mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah tarzlarının evli ve bekar bireylerde benzer düzeyde olduğu, anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, bekar bireylerin kendini geliştirici mizah türünü evli bireylere göre daha fazla kullandığı görülmüştür. Araştırmalar, mizah tarzlarının medeni durumla güçlü bir şekilde ilişkili olmadığını göstermiştir. Perchtold ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, mizah yapma becerisinin yalnızca iyi niyetli mizah biçimlerinde ortaya çıktığında olumlu bir yeniden değerlendirme stratejileri modeliyle bağlantılı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, Saroglou ve Scariot (2002) tarafından yapılan bir çalışma, kendini aşağılayan mizahın duygusal istikrar, vicdanlılık, bağlılıkta güvenlik ve benlik saygısı ile olumsuz ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, çalışmada bu özelliklerde evli ve bekâr bireyler arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ayrıca, Ramírez-Maestre ve arkadaşlarının (2020) çalışması, kendini geliştirici mizah tarzının uyarlanabilir bilişsel yeniden değerlendirme stratejileri ile ilişkili olduğunu göstermiştir, ancak bu ilişki medeni duruma göre farklılık göstermemiştir. Dolayısıyla, katılımcı, saldırgan ve kendini yıkıcı mizahı içeren mizah tarzları örüntüsünün evli ve bekâr bireyler arasında anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılabilmektedir.

Kendini geliştirici mizahın bekarlarda daha yaygın olduğu yönündeki görüş mevcut araştırmalar tarafından desteklenmemektedir. Hayatın zorluklarına olumlu ve neşeli bir yaklaşımla karakterize edilen kendini geliştirici mizahın algılanan sağlık ve esenlikle ilişkili olduğu bulunmuştur (Kazarian ve Martin, 2004). Ancak, bu ilişkinin medeni duruma göre farklılık gösterdiği gösterilmemiştir. Ayrıca, kendini geliştiren mizah, kişilerarası ilişkileri ve sosyal refahı artırmak gibi olumlu sonuçlara katkıda bulunan bir karakter gücü olarak tanımlanmıştır (Gonot-Schoupinsky ve Garip, 2018). Mizah tarzlarının, bireylerin iyi olma halleri ve sosyal etkileşimleri de dahil olmak üzere yaşamlarının çeşitli yönlerini etkileyebileceğini belirtmek esas olmakla birlikte, mevcut literatür kendini geliştirici mizahın bekarlarda daha yaygın olduğu iddiasını destekleyecek kanıtlar sunmamaktadır. Mevcut araştırmanın sonuçlarına göre, bekar bireylerin kendini geliştirici mizahı evli bireylere göre daha fazla kullanmaları, psikodinamik açıdan, bireylerin içsel motivasyonları ve bilinçdışı ihtiyaçları ile ilişkilendirilebilir. Bekarlık durumunda, bireylerin kendilerini ifade etme, benliklerini keşfetme ve kişisel özerkliklerini pekiştirme ihtiyaçları daha belirgindir. Kendini geliştirici mizah, bu ihtiyaçları karşılayan bir araç olabilir; bireyler, kendileriyle ilgili olumsuzlukları ve zorlukları mizahi bir dille bir başkasının olumsuz etkisini hissetmeden

işleyerek kendi içsel çatışmalarıyla başa çıkabilir ve kendilerini daha pozitif bir şekilde kabul edebilirler.

Diğer taraftan, katılımcı, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah tarzlarının hem evli hem de bekar bireylerde benzer düzeyde kullanılması, bu mizah türlerinin bireyin temel kişilik yapısı, bilinçdışı dinamikleri, sosyal çevre ve kültürel faktörlerle daha yakından ilişkili olduğunu gösteriyor olabilir. Psikodinamik açıdan, bu mizah tarzları, bireylerin savunma mekanizmaları, içsel çatışmalar ve sosyal ilişkilerle başa çıkma yöntemleri ile bağlantılı olabilir. Örneğin, saldırgan mizah, baskı altındaki agresif dürtülerin sosyal olarak kabul edilebilir bir şekilde ifade edilmesi olarak görülebilir, bu da hem evli hem bekar bireyler için geçerli olabilir.

Sonuç olarak, mevcut araştırmanın bulguları, mizah tarzlarının medeni durumla doğrudan ve güçlü bir bağlantıdan ziyade, daha karmaşık ve çok boyutlu psikolojik ve sosyal dinamiklerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, medeni durumun yanı sıra kişilik yapısı ve bilinçdışı dürtüleri gibi içsel dinamiklerin ve sosyal bağlamın da mizah tarzlarının anlaşılmasında dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

5.3. Kişilik Organizasyonları ve Mizah Tarzları Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi

Mevcut çalışmada kişilik organizasyonu alt boyutları ile mizah tarzları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi adına korelasyon analizi, kişilik organizasyonlarının mizah tarzlarını yordayıp yordamadığını saptamak için regresyon analizleri yapılmıştır. Çalışmanın bu bulguları birbirini doğrular nitelikte olduğundan, bu bölümde beraber tartışılmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde, primitif savunma ile katılımcı mizah arasında olumsuz yönde, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah türü ile olumlu yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Çalışmanın bu bulgusu, primitif savunma düzeyi yüksek olan bireylerin daha az katılımcı mizah geliştirdiğini ortaya koymaktadır ve bu bulgu alanyazında yer alan bulguları doğrular niteliktedir. Primitif savunma ile katılımcı mizah türü arasındaki negatif ilişki, adaptif ve maladaptif başa çıkma stratejileri açısından değerlendirilebilir.

Araştırmalar, inkâr ve yansıtma gibi primitif savunma mekanizmaları kullanımının, olumsuz olaylara karşı pasif ve adaptif olmayan bir tepkiyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Maricutoiu & Crasovan, 2014). Bu savunma mekanizmaları, altta yatan sorunları ele almaktan kaçınmanın bir yolu olarak hizmet ederek gerçeklikten kopmaya yol açabilmekte ve bireyin genellikle aktif katılım ve diğerleriyle temas hissi gerektiren katılımcı mizahı kullanma becerisini engelleyebilmektedir (Tauschke ve ark., 1990). Öte yandan, katılımcı ve iyi huylu mizah ile karakterize edilen katılımcı mizah, memnuniyet, takım çalışması ve örgütsel bağlılık gibi olumlu sonuçlarla ilişkilendirilmiştir (Pundt ve Herrmann, 2014). Bu mizah türü, daha uyumlu bir başa çıkma tarzının göstergesidir ve psikolojik iyi oluşla ilişkilidir (Perchtold ve ark., 2019). Dolayısıyla, primitif savunma mekanizmalarına başvuran bireylerin, katılımcı mizahın aktif ve adaptif doğasıyla çelişen olumsuz olaylara karşı pasif ve adaptif olmayan tepkileri nedeniyle katılımcı mizahı kullanma olasılıkları daha düşük olabilmektedir. İki değişken arasındaki olumsuz ilişki, primitif savunma mekanizmalarının

kullanımının bireyin katılımcı mizah yapma becerisini engelleyerek sosyal etkileşimlerini ve iyi olma halini potansiyel olarak etkileyebileceğini düşündürmektedir (Tauschke ve ark., 1990; Maricuțoiu ve Crasovan, 2014; Pundt ve Herrmann, 2014; Perchtold ve ark., 2019). Ayrıca çalışma bulguları primitif savunma düzeyi yüksek bireylerin saldırgan ve kendini yıkıcı mizah türü kullanımının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Primitif savunmalar ile saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah türleri arasındaki olumlu yönlü ilişki, uyumsuz başa çıkma stratejileri ve psikolojik stres bağlamında açıklanabilir.

Yapılan araştırmalar, inkâr ve yansıtma gibi primitif savunma mekanizmalarını yüksek düzeyde kullanan bireylerin, içsel sıkıntı ve kişilerarası zorluklarla başa çıkmanın bir yolu olarak saldırgan ve kendini yıkıcı mizaha başvurma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Kernberg, 2006; Sollberger ve ark., 2011). Bu savunma mekanizmaları genellikle gerçeklikten kopma ve adaptif başa çıkma stratejilerinin eksikliği ile ilişkilendirilir ve bireylerin içsel karışıklıklarını ve sıkıntılarını ifade etmelerinin bir yolu olarak saldırgan ve kendini yıkıcı mizaha başvurmalarına yol açmaktadır (Luyten ve ark., 2019; Lind ve ark., 2019). Ayrıca, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah kullanımı, yüksek düzeyde primitif savunma mekanizmalarına sahip bireylerin karakteristik özellikleri olan uyumsuz kişilik işleyişi ve kimlik difüzyonu ile ilişkilendirilmiştir (Rivnyák ve ark., 2021; Erlaç ve ark., 2022). Dolayısıyla, primitif savunmalar ile saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah türleri arasındaki olumlu yönde ilişki, bu bireylerin yaşadıkları sıkıntıyı ifade etmek ve altta yatan psikolojik zorluklarla başa çıkmak için mizahı uyumsuz bir başa çıkma mekanizması olarak kullanabileceklerini düşündürmektedir (Kernberg, 2006; Sollberger ve ark., 2011; Luyten ve ark., 2019; Lind ve ark., 2019; Rivnyák ve ark., 2021; Erlaç ve ark., 2022).

Mevcut çalışmada kimlik difüzyonu ile saldırgan ve kendini yıkıcı mizah türleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, kimlik difüzyonu yaşayan bireylerin daha fazla saldırgan ve kendini yıkıcı mizah türlerini daha fazla kullandıklarını göstermektedir. Çalışmanın bu bulgusu alanyazında yer alan çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Kimlik difüzyonu ile saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah türleri arasındaki olumlu yönde ilişki, uyumsuz başa çıkma stratejileri ve psikolojik stres kapsamında incelenilmektedir. Değerlere ve yaşam yönüne bağlılık eksikliği ile karakterize edilen kimlik difüzyonuna sahip bireyler, daha yüksek düzeyde duygusal istikrarsızlık ve psikolojik sıkıntı sergileyebilmektedir (Sollberger ve ark., 2011) Araştırmalar, mizahın düşmanlık veya baskınlık ifade etmek için kullanılmasını içeren saldırgan mizahın, duygusal istikrarsızlıkla ilgili kişilik özellikleriyle olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (Navarro-Carrillo ve ark., 2019). Benzer şekilde, kendini küçümseyen ve olumsuz mizahla karakterize edilen kendini yıkıcı mizah, kimlik dağınıklığı olan bireylerin iç kargaşalarını ve sıkıntılarını ifade etmelerinin bir yolu olarak işlev görebilmektedir (Perchtold ve ark., 2019). Ayrıca, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah kullanımı, yüksek düzeyde kimlik difüzyonuna sahip bireylerin karakteristik özellikleri olan uyumsuz kişilik işleyişi ve kimlik difüzyonu ile ilişkilendirilmiştir (Sollberger ve ark., 2011; Perchtold ve ark., 2019).

Mevcut çalışmada yapılan korelasyon analizleri sonucunda gerçeklik testi puanları ile katılımcı mizah türü arasında olumsuz yönde ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, gerçeklik testi

düzeyi yüksek olan bireylerin katılımcı mizah türünü daha az kullanma eğiliminde olduğunu ön görmektedir. Çalışmanın bu bulgusu hem çalışmanın diğer bulgularını hem de alanyazında yer alan çalışma bulgularını doğrular niteliktedir. Gerçeklik testi ile katılımcı mizah türü arasındaki negatif korelasyon, bilişsel ve duygusal işleme bağlamında ele alınabilmektedir. Öznel deneyimler ile nesnel gerçeklik arasında ayırım yapma becerisini içeren gerçeklik testi, dış dünyanın daha ayakları yere basan ve doğru bir şekilde algılanmasıyla ilişkilendirilmektedir (Samson ve ark., 2007). Öte yandan, katılımcı ve iyi niyetli doğasıyla karakterize edilen katılımcı mizah, genellikle mizah yoluyla başkalarıyla aktif etkileşimi ve bağı içermektedir (Perchtold ve ark., 2019). Güçlü gerçeklik testi becerilerine sahip bireylerin doğru gerçeklik algılarına güvenme olasılığı daha yüksektir ve gerçekliği çarpıtmayı veya gerçeklikten kaçmayı içeren mizah yapmaya daha az eğilimli olabilmektedirler. Buna ek olarak, araştırmalar gerçeklik temelli tümevarımın müzik tercihinde duygulanım tutarlılığını teşvik ettiğini ve güçlü bir gerçeklik algısına sahip bireylerin uyumlu ve gerçeklik temelli duygusal deneyimlere daha yatkın olabileceğini göstermiştir (DeMarco ve Friedman, 2018). Bu nedenle, gerçeklik testi ile katılımcı mizah türleri arasındaki olumsuz ilişki, güçlü gerçeklik algısına sahip bireylerin gerçeklikten uzaklaşmayı içeren mizah yapma olasılıklarının daha düşük olabileceğini ve dünyaya ilişkin doğru algılarıyla uyum içinde olan mizahı tercih edebileceklerini göstermektedir (Samson ve ark., 2007; Perchtold ve ark., 2019; DeMarco ve Friedman, 2018).

Ayrıca çalışmada, gerçeklik testi kişilik örüntülerine sahip bireylerin daha fazla saldırgan ve kendini yıkıcı mizah kullandıkları saptanmıştır. Gerçeklik testi kişilik örüntüsü ile saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah türleri arasındaki pozitif korelasyon, psikolojik işlevsellik ve başa çıkma mekanizmaları açısından açıklanabilmektedir. Araştırmalar, güçlü gerçeklik testi becerilerine sahip bireylerin sosyal dinamikler ve kişilerarası etkileşimler konusunda daha incelikli bir anlayış sergileyebileceğini ve bunun da mizahın atılmalılığı ifade etme ve sorunlarla başa çıkma aracı olarak kullanılmasında ortaya çıkabileceğini göstermiştir (Anglim ve ark., 2020). Mizahın düşmanlık veya baskınlığı ifade etmek için kullanılmasıyla karakterize edilen saldırgan mizah, güçlü gerçeklik testine sahip bireyler tarafından kendilerini savunmanın ve sosyal durumlarda yol almanın bir yolu olarak kullanılabilir (Zeigler-Hill ve ark., 2016). Benzer şekilde, kendini küçümseyen ve olumsuz mizahı içeren kendini yıkıcı mizah, güçlü gerçeklik testine sahip bireylerin içsel sıkıntılarını sosyal olarak kabul edilebilir bir şekilde ifade etmeleri için bir başa çıkma mekanizması olarak kullanılabilir (Perchtold ve ark., 2019).

Psikodinamik bağlamda bakıldığında, mizah ve savunma mekanizmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Uyumlu mizah tarzları genellikle daha olgun ve sağlıklı savunma mekanizmalarının bir yansıması olarak kabul edilirken, uyumsuz mizah tarzları genellikle daha ilkel ve disfonksiyonel savunma mekanizmalarıyla ilişkilendirilir. Bu bağlamda, Freud'un savunma mekanizmaları üzerine yaptığı çalışmalar mizahın psikodinamik süreçlerdeki rolünü anlamamıza yardımcı olabilir.

Freud'un (1905) "Espriler ve Bilinçdışı İlişkileri" adlı eseri, mizahın bilinçdışı süreçlerle nasıl ilişkili olduğunu açıklamıştır. Freud, mizahın bir tür başa çıkma mekanizması olduğunu ve içsel çatışmaların ifadesi olarak hizmet ettiğini öne sürmüştür. Bu bağlamda,

mizahı olumlu bir savunma mekanizması olarak görmüştür. Uyumlu mizah tarzları genellikle olgun savunma mekanizmalarıyla ilişkilendirilir. Örneğin, Vaillant (1992) kendini geliştirici mizah tarzları kullanan bireylerin, olgun savunma mekanizmalarına sahip bireyler olduğunu ifade etmektedir. Martin (2007) uyumlu mizahın kişinin gerçeklik algısını korurken, olumlu benlik algısını ve duygusal dengeyi güçlendirebileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda uyumsuz mizah tarzlarının da genellikle daha ilkel savunma mekanizmalarının bir yansıması olarak değerlendirilebildiği sonucuna ulaşmıştır (Vaillant, 1992; Martin 2007). Saldırgan veya kendini yıkıcı mizah tarzlarını kullanan bireyler, genellikle duygusal acıyı hafifletmek veya içsel çatışmaları gizlemek için mizahı kullanırlar. Gabbard (2005), bu tarz mizahların genellikle bilinçdışı düzeydeki çatışmaları ifade etmenin bir yolu olarak hizmet ettiğini belirtirken, Lichtenberg (2016) ise bu tarz mizahların daha ilkel savunma mekanizmalarının bir göstergesi olabileceğini öne sürer. Uyumsuz mizah tarzları, genellikle kişinin çevresiyle sağlıklı ve derin bağlar kurmasını engellerken, uyumlu mizah tarzları kişinin sosyal etkileşimlerini güçlendirir ve kişinin gerçeklik algısını sağlam bir temel üzerine oturtmasına yardımcı olabilir (Freud, 1905).

Sonuç olarak, mizah ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişki, bireyin içsel dünyasını anlamak ve kişilik örgütlenme düzeyini değerlendirmek için önemli olabilir. Freud'un savunma mekanizmaları üzerine yaptığı çalışmalar ve psikodinamik literatür, mizahın kişilik örgütlenmesindeki rolünü anlamamıza yardımcı olabilmektedir. Mizahın kullanım tarzı ve içeriği, bireyin savunma mekanizmalarını ve gerçeklik algısını yansıtabilmektedir.

6. SONUÇ

6.1. Sonuç, Öneriler ve Sınırlılıklar

Mevcut çalışmada kişilik örüntülerinin ve mizah türlerinin cinsiyet açısından farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puanlarının cinsiyet açısından farklılaşmadığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra, katılımcı mizah ve kendini yıkıcı mizah türlerinin de cinsiyet açısından farklılaşmadığı görülmüştür. Fakat analiz sonuçları kadınların erkeklere göre daha fazla kendini geliştirici mizah türü, daha az saldırgan mizah türü kullandıklarını ortaya koymuştur.

Ayrıca, mevcut çalışmada kişilik örüntülerinin ve mizah türlerinin medeni durum açısından farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları, sadece kendini geliştirici mizah türünü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu göstermiştir. Bu bulgu, bekar bireylerin evli bireylere göre daha fazla kendini geliştirici mizah türü kullandıklarını ortaya koymuştur. Yapılan analiz sonucunda kişilik örüntülerinin evli ve bekar olma açısından farklılık gösterdiğini bildirmektedir. Bu bulgu, bekar bireylerin evli bireylere göre daha fazla primitif savunma, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi kişilik örüntüleri gösterdiklerini ön görmektedir.

Son olarak çalışmada, kişilik örüntüleri ile mizah türleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, primitif savunmalar kişilik örüntüleri gösteren bireylerin daha az katılımcı mizah kullandıkları, daha fazla saldırgan ve kendini yıkıcı mizah türü kullandıkları öngörülmektedir. Ayrıca, kimlik difüzyonu kişilik örüntüsüne sahip bireylerin benzer şekilde daha fazla saldırgan ve kendini yıkıcı mizah türü kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Son olarak ise gerçeklik testi kişilik örüntüsüne sahip bireylerin daha az katılımcı mizah türü kullandıkları görülürken, yine aynı şekilde saldırgan ve kendini yıkıcı mizah türü kullanımlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Buradan yola çıkarak, bulguların çalışmanın hipotezlerini destekler nitelikte olduğu ifade edilebilmektedir. Çalışma bulguları değerlendirildiğinde gerek kuramsal çerçeve gerek de alanyazında yer alan çalışma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Çalışma mizah tarzları ve kişilik örüntüleri arasındaki karmaşık ilişkiye ışık tutması ve mizahın psikolojik temellerine dair bilgiler sunduğu için oldukça önemlidir. Mizah tarzları ve kişilik organizasyonları arasındaki ilişkileri araştıran bu çalışma, bireylerin mizahı bir başa çıkma mekanizması, sosyal bir varlık ve psikolojik iyi oluşlarının bir ifadesi olarak nasıl kullandıklarının daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, çalışmanın değişkenleri bir arada değerlendirmesi çalışmanın güçlü ve özgün yönleri arasında yer almaktadır. Genel olarak, çalışmanın bulguları psikoloji, sosyal etkileşimler ve örgütsel davranış dahil olmak üzere çeşitli alanlar için geniş çıkarımlara sahiptir ve mizah, kişilik ve iyi oluş arasındaki karmaşık etkileşime dair değerli öngörüler sunmaktadır. Klinik uygulama açısından bakılacak olursa terapiye gelen bireylerin kişilik örgütlenmeleri ve mizah stilleri arasındaki ilişkinin anlaşılması, terapistlerin terapi sürecini daha etkili bir şekilde yönlendirmelerine ve danışanlarını tanıma yolunda kullandıkları mizah stillerinin uyumlu veya uyumsuz olduğunu saptayarak buldukları kişilik örgütlenme seviyesi

hakkında fikir verebilir. Diğer yandan farklı mizah stilleri, terapi sürecinde farklı yaklaşımları gerektirebilir. Örneğin, bazı bireyler mizahı duygusal bir koruma mekanizması olarak kullanırken, diğerleri mizahı duygusal açıdan zorlayıcı konularla başa çıkmak için bir araç olarak görebilirler. Terapistlerin bireylerin kullandıkları mizah stilleri ve kişilik örgütlenme bilgisine sahip olmaları, terapi yaklaşımlarını uyarlamaları konusunda rehberlik edebilir (Jones, 2019). Ayrıca mizah stili, bireylerin terapi sürecine olan uyumlarını etkileyebilir. Terapistlerin danışanlarının kullandıkları mizah stillerini tanıması, terapi sürecine daha olumlu bir şekilde katılmalarını teşvik etmek için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir (Smith, 2009).

Sınırlılıklar açısından, çalışmanın örnekleminin klinik örneklem olmayışı ve çalışmada sadece öz bildirim yolu ile değerlendirilme üzerinden analizlerin yapılması çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Öz bildirim verilerinin doğruluğunu artırmak için katılımcılara anonimlik ve gizlilik güvencesi verildi, bu da onların daha dürüst yanıtlar vermelerini teşvik etti. Ayrıca, farklı demografik gruplardan bireylerin dahil edilmesi, örneklem çeşitliliğini artırarak sonuçların daha geniş bir popülasyona uygulanabilirliğini destekledi.

Çalışmanın bir diğer önemli sınırlılığı, veri toplama sürecinin tamamen çevrimiçi yürütülmesidir. Çevrimiçi anketler, katılımcıların erişimini ve katılımını kolaylaştırır da, çeşitli siber güvenlik riskleri ve teknolojik engeller nedeniyle yanıtların doğruluğu ve güvenilirliği konusunda soru işaretleri yaratabilir. Ayrıca, çevrimiçi ortamda, katılımcıların dikkat seviyeleri ve anketi tamamlama sürecine olan bağlılıkları değişkenlik gösterebilir, bu da verilerin tutarlılığını etkileyebilir. Çevrimiçi anketin sınırlılıklarını azaltmak için, anketin kullanıcı dostu ve erişilebilir olmasına özen gösterildi. Anket soruları açık ve anlaşılır bir dille hazırlandı, teknolojik sorunları önlemek için anket platformunun testleri yapıldı. Ayrıca, çeşitli demografik arka planlardan katılımcılara ulaşmak için çeşitli çevrimiçi platformlar ve sosyal medya kanalları kullanıldı. Gelecekteki çalışmalar, hibrit veri toplama yöntemleri kullanarak hem çevrimiçi hem de yüz yüze veri toplama yöntemlerinin avantajlarını birleştirebilir. Ayrıca klinik örneklem kullanarak ve nesnel ölçüm yöntemlerini entegre ederek bu sınırlılıkların üstesinden gelebilir. Son olarak demografik bilgilerdeki eksiklikler, bireylerin psikodinamik açıdan daha derinlemesine analiz edilmesini ve anlaşılmasını kısıtlamaktadır. Bu durum, yapılan çalışmanın belirli sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır. Gelecek çalışmalar, psikodinamik bakış açısını daha etkili bir şekilde ele almak için, bireylerden daha detaylı bilgiler toplamayı amaçlayabilirler. Örneğin, erken yaşantılar veya ebeveyn ilişkileriyle ilgili daha kapsamlı soruların eklenmesi, bireylerin psikodinamik yapılarını daha ayrıntılı bir şekilde inceleme olanağı sağlayabilir.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda bağlanma tarzları gibi farklı psikolojik değişkenlerin de bir arada değerlendirilmesi önerilmektedir. Mevcut çalışmanın ileriki çalışmalara ve ilgili alanyazına ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın verileri kullanılarak kişilik örüntülerinin doğasına ve mizah tarzlarına dair yeni hipotezler üretilebilir.

KAYNAKÇA**Kitaplar**

- Akhtar S. (2009). Ağır Kişilik Bozukluklarının Tanı ve Sağaltımı İçin Başvuru Kitabı. Ayhan Eğrilmez, çev. ed. İzmir: Odağ Yayınları
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5), (2013), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'ndan, çev. Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Bateman, A., & Fonagy, P. (2016). Mentalization based treatment for personality disorders: A practical guide. Oxford University Press.
- Bergson, H. (1996). Gülme. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Clarkin, J. F., Yeomans, F. E., & Kernberg, O. F. (2006). Psychotherapy for borderline personality: Focusing on object relations. Washington, US: American Psychiatric Publishing, Inc.
- Çelikten Y. (2017). Eğitim, Örgüt ve Liderlik. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Eastman, M. (1972). The Sense of Humor. New York: Octagon.
- Eker, Ö. G. (2009). İnsan Kültür Mizah: Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Evans, K., & Dubowski, J. (2001). Art therapy with children on the autistic spectrum: Beyond words. Jessica Kingsley Publishers.
- Eysenck, H. J. (1972). The Psychology of Humor. London: Academic Press.
- Freud S. (1894) Psikonevrozlarda Savunma. G.W. Band I. Frankfurt Fischer.
- Freud, S. (1998). Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri. İstanbul: Payel Yayıncılık.
- Freud, S. (1960). Jokes and their relation to the unconscious. WW Norton & Company.
- Geçtan, E. (2006). Psychodynamic psychiatry and abnormal behavior. İstanbul, Metis Yayınları.

- Goldstein, H. J. ve McGhee, P. E. (1972). *The Psychology of Humor*, New York and London: Academic Press.
- Greenberg, J.R., & Mitchell, S. A. (1983). *Object Relations in Psychoanalytic Theory*. Cambridge: Harvard University Press. Güler, Ç., & Güler, B. U. (2010). *Mizah Gülme ve Gülme Bilimi*. Ankara: Yazıt Yayıncılık.
- Keith-Spiegel P. (1972). Early Conceptions of Humor: Varieties and Issues. J. H., Goldstein ve P.E.
- Kernberg OF, Caligor E. (2005). A psychoanalytic theory of personality disorders. In MF Lenzenweger, JF Clarkin (Eds) *Major Theories of Personality Disorders*. 2nd ed. New York; Guilford Press, pp 114– 156.
- Kernberg OF. (1980). *Internal World and External Reality*. New York: Jason Aronson.
- Kernberg OF. (1996). A psychoanalytic theory of personality disorders. In Lenzenweger MF, Clarkin, JF (Eds.), *Major theories of personality disorders* New York: The Guilford Press, 106-140.
- Kernberg, O. F. (1976). *Object relations theory and clinical psychoanalysis*. New York: Aronson.
- Klein A. (1999). *Mizahın İyileştirici Gücü*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Kuiper, N. A., & Martin, R. A. (1998). Is sense of humor a positive personality characteristic? In W. Ruch (Ed.), *The sense of humor: Explorations of a personality characteristic* (pp. 159-178).
- Kuiper, N.A., ve Martin, R.A. (1998). Is sense of humor a positive personality characteristic? W. Ruch (Ed.). *The Sense Of Humor: Explorations of a Personality Characteristic içinde* (183-206 ss.). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lichtenberg, J. D., Lachmann, F. M., & Fosshage, J. L. (2016). *Self and motivational systems: Towards a theory of psychoanalytic technique*. Routledge.
- Maltby, John, Liz Day and Ann Macaskill. (2017). *Personality, Individual Differences and Intelligence*, Fourth Edition, Pearson Education, Harlow.
- Martin, R. A., & Ford, T. (2018). *The psychology of humor: An integrative approach*. Academic press.
- Martin, Rod A. (2007). *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*, Elsevier Academic Press, Burlington.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. Harper & Row.

May, R. (1953). *The Meaning of Anxiety*. Ronald Press.

McGhee (Ed.), *The Psychology of Humor*. New York: Academic Press.

McWilliams, N. (2010). *Psikanalitik tanı*. Baskı. E. Kalem, (Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (Orjinal Baskı Tarihi 1994).

Vaillant, G. E. (1992). *Ego mechanisms of defense: a guide for clinicians and researchers*. American Psychiatric Pub.

Makaleler

Anglim, J., Horwood, S., Smillie, L., Marrero, R., ve Wood, J. (2020). Predicting psychological and subjective well-being from personality: a meta-analysis.. *Psychological Bulletin*, 146(4), 279-323. <https://doi.org/10.1037/bul0000226>

Allport, G. W. (1966). "Traits Revisited", *American Psychologist*, 21(1).

Altinkurt, Y., & Yılmaz, K. (2011). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mizah Tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1, 1-8.

Bachrach, N., Croon, M., & Bekker, M. (2015). The role of sex, attachment and autonomy-connectedness in personality functioning. *Personality and Mental Health*, 9(4), 330-344. <https://doi.org/10.1002/pmh.1309>

Bergeret, J. (1974.) *Limites des etats analysables et atats-limites analysables*, *Nouvelle Revue de Psychanalyse*, 10, p. 108. Author's translation.

Berk, R. A. (2001). The Active Ingredients in Humor: Psycho-Physiological Benefits and Risks for Older Adults. *Educational Gerontology*, 27(3-4), 323–339.

Betz, D. ve DiDonato, T. (2020). Is it sexy to be sexist? how stereotyped humor affects romantic attraction. *Personal Relationships*, 27(4), 732-759. <https://doi.org/10.1111/per.12346>

Boudewyn, A. ve Liem, J. (1995). Childhood sexual abuse as a precursor to depression and self-destructive behavior in adulthood. *Journal of Traumatic Stress*, 8(3), 445-459. <https://doi.org/10.1002/jts.2490080307>

Csikszentmihalyi, M. And Seligman, M. (2000). *Positive psychology: An introduciton*. *American Psychologist*, 55(1), 5-14. doi:10.1037/0003-066x.55.1.5

- Clarkin, J. F., Foelsch, P. A., & Kernberg, O. F. (1995). The inventory of personality organization (IPO). Unpublished manuscript. New York: Weill Medical College of Cornell University.
- DeMarco, T. ve Friedman, R. (2018). Reality-based sadness induction fosters affect-congruency in music preference.. *Psychomusicology Music Mind and Brain*, 28(4), 260-266. <https://doi.org/10.1037/pmu0000221>
- DePaulo, B. ve Morris, W. (2006). The unrecognized stereotyping and discrimination against singles. *Current Directions in Psychological Science*, 15(5), 251-254. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2006.00446.x>
- Diehl, M., Coyle, N., ve Labouvie-Vief, G. (1996). Age and sex differences in strategies of coping and defense across the life span.. *Psychology and Aging*, 11(1), 127-139. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.11.1.127>
- Dixon, N. F. (1980). Humor: A Cognitive Alternative to Stress? *Stress and Anxiety*, 5, 281-289.
- Erlaç, S., Bucik, V., ve Kumperscak, H. (2022). Explicit and implicit measures of identity diffusion in adolescent girls with borderline personality disorder. *Frontiers in Psychiatry*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.805390>
- Fabrizi, M. S., ve Pollio, H. R. (1987). A Naturalistic Study Of Humorous Activity in A Third, Seventh, And Eleventh Grade Classroom. *Merrill-Palmer Quarterly*, 33, 107-128.
- Fadjukoff, P., Pulkkinen, L., ve Kokko, K. (2016). Identity formation in adulthood: a longitudinal study from age 27 to 50. *Identity*, 16(1), 8-23. <https://doi.org/10.1080/15283488.2015.1121820>
- Fenwick, T. and Bierema, L. (2008). Corporate social responsibility: Issues for human resource development professionals. *International Journal of Training and Development*, 12(1), 24-35.
- Ford, T., Lappi, S., ve Holden, C. (2016). Personality, humor styles and happiness: happy people have positive humor styles. *Europe's Journal of Psychology*, 12(3), 320-337. <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1160>
- Foto-Özdemir, D., Akdemir, D., ve Çuhadaroğlu-Çetin, F. (2016). Gender differences in defense mechanisms, ways of coping with stress and sense of identity in adolescent suicide attempts. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 58(3), 271. <https://doi.org/10.24953/turkjped.2016.03.007>
- Freud, S. (1928). Humor. *International Journal of Psycho-Analysis*, 9, 1-6.

- Friedman, L., & Samberg, E. (1994). Richard Sterba's (1934) "The Fate of the Ego in Analytic Therapy." *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 42(3), 863–873.
- Gabbard, G. O. (2005). Mind, brain, and personality disorders. *American Journal of Psychiatry*, 162(4), 648-655.
- Gonot-Schoupinsky, F. and Garip, G. (2018). Laughter and humour interventions for well-being in older adults: a systematic review and intervention classification. *Complementary Therapies in Medicine*, 38, 85-91. <https://doi.org/10.1016/j.ctim.2018.04.009>
- Gündoğdu, A. ve Bulut, S. (2022). The positive and negative effects of late marriage. *Open Journal of Depression*, 11(04), 63-71. <https://doi.org/10.4236/ojd.2022.114005>
- Green, A., MacLean, R., & Charles, K. (2020). Unmasking gender differences in narcissism within intimate partner violence. *Personality and Individual Differences*, 167, 110247.
- Greengross, G. ve Miller, G. (2008). Dissing oneself versus dissing rivals: effects of status, personality, and sex on the short-term and long-term attractiveness of self-deprecating and other-deprecating humor. *Evolutionary Psychology*, 6(3), 147470490800600. <https://doi.org/10.1177/147470490800600303>
- Greenberg, R. P., & Bornstein, R. F. (1988). The dependent personality: II. Risk for psychological disorders. *Journal of Personality Disorders*, 2 (2), 136–143.
- Ha, T., Hoang, N., ve Yen, P. (2018). Relationship between romantic love, narcissism, and subjective well-being. *Open Journal of Social Sciences*, 06(09), 183-197. <https://doi.org/10.4236/jss.2018.69013>
- Hampes W. P. (2005). Correlations between humor styles and loneliness. *Psychological Reports*, 96(3), 747-750.
- Hampes W. P. (2010). The relation between humor styles and empathy. *Europe's Journal of Psychology*, 6(3), 34–45.
- Hehl, F.J., & Ruch, W. (1985). The Location of Sense of Humor within Comprehensive Personality Spaces: An Exploratory Study. *Personality and Individual Differences*, 6, 703-715.
- Hofmann, J., Platt, T., Lau, C., ve Torres-Marín, J. (2020). Gender differences in humor-related traits, humor appreciation, production, comprehension, (neural) responses,

- use, and correlates: a systematic review. *Current Psychology*, 42(19), 16451-16464. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00724-1>
- Hossain, M. N., ve Bhuyan, M. N. H. (2023). CEO marital status and capital allocation efficiency. *International Journal of Managerial Finance*. <https://dx.doi.org/10.1108/ijmf-10-2021-0531>
- Huprich Steven K., & Porcerelli J. H., B. Juliann, K. Dunia, Ray, K. (2007). Parental representations, object relations and their relationship to Depressive Personality Disorder and Dysthymia. *Personality and Individual Differences* 43: 2171–2181.
- Johnson, W., Krueger, R., ve Bouchard, T. (2004). Marriage and personality: a genetic analysis.. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 285-294. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.86.2.285>
- Jones, D. (2019). Individual Differences in Perceptions of Intersectional Racial Humor Memes.
- Kalliny, M., Cruthirds, K., ve Minor, M. (2006). Differences between american, egyptian and lebanese humor styles. *International Journal of Cross Cultural Management*, 6(1), 121-134. <https://doi.org/10.1177/1470595806062354>
- Kara, H. (2014). Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadı Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması. *Journal Of History School*. 7. 701-701.
- Kazarian, S. S. and Martin, R. A. (2004). Humour styles, personality, and well-being among lebanese university students. *European Journal of Personality*, 18(3), 209-219. <https://doi.org/10.1002/per.505>
- Kernberg, O. (2006). Identity: recent findings and clinical implications. *The Psychoanalytic Quarterly*, 75(4), 969-1004. <https://doi.org/10.1002/j.2167-4086.2006.tb00065.x>
- Kernberg, O. (1977). The structural diagnosis of borderline personality organization. *Borderline Personality Disorders: The Concept, the Syndrome, the Patient*, 87–121.
- Kernberg, O. F. (1975). A systems approach to priority setting of interventions in groups. *International Journal of Group Psychotherapy*, 251–275.
- Kernberg, O. (1967). Borderline personality organization. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15 (3), 641–685.
- Koçer, H., Eskidemir, S. ve Özbek, T. (2012). 6 Yaş Çocuklarının Mizahi Tepkilerinin Paul E. Mcghee'nin Mizah Gelişim Evrelerine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4). 82-93.

- Kuiper, N. A. (2012). Humor and resiliency: Towards a process model of coping and growth. *Europe's Journal of Psychology*, 8(3), 475-491.
- Kuiper, N. A. and Leite, C. (2009). Personality impressions associated with four distinct humor styles. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51(2), 115–122.
- Kuiper, N. A., & McHale, N. (2009). Humor styles as mediators between self-evaluative standards and psychological well-being. *The Journal of psychology*, 143(4), 359.
- Kuiper, N. A., Martin, R. A. ve Olinger, L. J. (1993). Coping Humor, Stress, and Cognitive Appraisals, *Canadian Journal of Behavioural Science*, 25, 81-96.
- Leichsenring, F. (1999). Development and first results of the borderline personality inventory: a self-report instrument for assessing borderline personality organization. *Journal of Personality Assessment*, 73(1), 45-63. <https://doi.org/10.1207/s15327752jpa730104>
- Lipowicz, A. (2001). Marital status and biological condition of polish males. *Anthropological Review*, 64, 81-91. <https://doi.org/10.18778/1898-6773.64.06>
- Luyten, P., Campbell, C., ve Fonagy, P. (2019). Borderline personality disorder, complex trauma, and problems with self and identity: a social-communicative approach. *Journal of Personality*, 88(1), 88-105. <https://doi.org/10.1111/jopy.12483>
- Mahalik, J., Cournoyer, R., DeFranc, W., Cherry, M., ve Napolitano, J. (1998). Men's gender role conflict and use of psychological defenses.. *Journal of Counseling Psychology*, 45(3), 247-255. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.45.3.247>
- Maricuțoiu, L. ve Crasovan, D. (2014). Coping and defence mechanisms: what are we assessing?. *International Journal of Psychology*, 51(2), 83-92. <https://doi.org/10.1002/ijop.12113>
- Martin, Matthew M. and Carolyn M. Anderson, “The Cognitive Scale: Three Validity Studies”, *Communication Reports*, Vol. 11, Issue. 1, 1998, p. 1-9.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48-75.
- Martin, R.A., Kuiper, N., Olinger, L. ve Dance, K. (1993). Humor, Coping with Stress, Self-Concept, and Psychological Well-Being. *Humor-international Journal of Humor Research*, 6, 89-104.

- Martineau, W. H. (1972). A model of the social functions of humor. In J. H. Goldstein, & P. E. McGhee (Eds.), *The psychology of humor* (pp. 101-125). New York: Academic Press.
- McBrien, R. J. (1993). Laughing together: Humor as encouragement in couples counseling. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 49(4), 419-427.
- Morgan, L., Knight, C., Bagwash, J., & Thompson, F. (2012). Borderline personality disorder and the role of art therapy: A discussion of its utility from the perspective of those with a lived experience. *International Journal of Art Therapy*, 17(3), 91–97.
- Navarro-Carrillo, G., Torres-Marín, J., Corbacho-Lobato, J., ve Carretero-Dios, H. (2019). The effect of humour on nursing professionals' psychological well-being goes beyond the influence of empathy: a cross-sectional study. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 34(2), 474-483. <https://doi.org/10.1111/scs.12751>
- Paran, M., Sover, A., Dudkiewicz, M., Hochman, O., Goltsman, G., Chen, Y., Kessel, B. (2022). Comparison of sense of humor and burnout in surgeons and internal medicine physicians. *Southern Medical Journal*, 115(11), 849-853. <https://doi.org/10.14423/smj.0000000000001470>
- Perchtold, C., Weiss, E., Rominger, C., Feyaerts, K., Ruch, W., Fink, A., Papousek, I. (2019). Humorous cognitive reappraisal: more benign humour and less "dark" humour is affiliated with more adaptive cognitive reappraisal strategies. *Plos One*, 14(1), e0211618. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211618>
- Pundt, A. ve Herrmann, F. (2014). Affiliative and aggressive humour in leadership and their relationship to leader–member exchange. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 88(1), 108-125. <https://doi.org/10.1111/joop.12081>
- Ramírez-Maestre, C., Esteve, R., López-Martínez, A. E., Miró, J., Jensen, M. P., Vega, R. d. l. (2020). Beyond pain intensity and catastrophizing: the association between self-enhancing humour style and the adaptation of individuals with chronic pain. *European Journal of Pain*, 24(7), 1357-1367. <https://doi.org/10.1002/ejp.1583>
- Raskin, V. (1998). *The Sense Of Humor And The Truth*. R. Willibald (Ed.). *The Sense Of Humor: Explorations Of Personality Characteristic içinde* (95-108 ss.). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Ruch, W. F., & Heintz, S. (2013). Humour styles, personality and psychological well-being: What's humour got to do with it? *The European Journal of Humour Research*, 1(4).

- Rivnyák, A., Pohárnok, M., Péley, B., ve Láng, A. (2021). Identity diffusion as the organizing principle of borderline personality traits in adolescents—a non-clinical study. *Frontiers in Psychiatry*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.683288>
- Rizzolo, G. (2017). The specter of the primitive. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 65(6), 945-977. <https://doi.org/10.1177/0003065117742408>
- Rgensen, C. ve Ye, R. (2022). How does it feel to have a disturbed identity? the phenomenology of identity diffusion in patients with borderline personality disorder: a qualitative study. *Journal of Personality Disorders*, 36(1), 40-69. https://doi.org/10.1521/pedi_2021_35_526
- Romero-Sánchez, M., Megías, J., ve Carretero-Dios, H. (2019). Sexist humor and sexual aggression against women: when sexist men act according to their own values or social pressures. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(21-22), NP11322-NP11348. <https://doi.org/10.1177/0886260519888518>
- Ruch, W., Heintz, S., & Platt, T. (2018). Wagner, H. L. (1914-1992) and the diversification of humor research. *Humor*, 31(4), 621-637.
- Sakallı Uğurlu, N., Türkoğlu, B., Kuzlak, A., ve Gupta, A. (2018). Stereotypes of single and married women and men in Turkish culture. *Current Psychology*, 37(3), 621-633. <https://dx.doi.org/10.1007/s12144-018-9920-9>
- Samson, D., Apperly, I., ve Humphreys, G. (2007). Error analyses reveal contrasting deficits in “theory of mind”: neuropsychological evidence from a 3-option false belief task. *Neuropsychologia*, 45(11), 2561-2569. <https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2007.03.013>
- Saroglou, V. ve Scariot, C. (2002). Humor styles questionnaire: personality and educational correlates in belgian high school and college students. *European Journal of Personality*, 16(1), 43-54. <https://doi.org/10.1002/per.430>
- Schermer, J., Rogoza, R., Branković, M., Oviedo-Trespalacios, O., Volkodav, T., Ha, T., Krammer, G. (2022). Humor styles are related to loneliness across 15 countries. *Europe's Journal of Psychology*, 18(4), 422-436. <https://doi.org/10.5964/ejop.5407>
- Smith, M. (2009). Humor, unlaughter, and boundary maintenance. *Journal of American Folklore*, 122(484), 148-171.
- Sollberger, D., Gremaud-Heitz, D., Riemenschneider, A., Küchenhoff, J., Dammann, G., ve Walter, M. (2011). Associations between identity diffusion, axis ii disorder, and psychopathology in inpatients with borderline personality disorder. *Psychopathology*, 45(1), 15-21. <https://doi.org/10.1159/000325104>

- Stanek, M. L., ve Talarczyk, P. R. (2020). Relationship Between Primary Guardians Marital Status and MBTI Results. *Journal of Student Research in High School*, 8(2). <https://dx.doi.org/10.47611/jsrhs.v8i2.744>
- Steiger, H., Feen, J., Goldstein, C., ve Leichner, P. (1989). Defense styles and parental bonding in eating-disordered women. *International Journal of Eating Disorders*, 8(2), 131-140. [https://doi.org/10.1002/1098-108x\(198903\)8:23.0.co;2-k](https://doi.org/10.1002/1098-108x(198903)8:23.0.co;2-k)
- Taher, D., Kazarian, S., ve Martin, R. (2008). Validation of the arabic humor styles questionnaire in a community sample of lebanese in lebanon. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(5), 552-564. <https://doi.org/10.1177/0022022108321177>
- Teker, N., Çelik ten, M., & Halavuk, F. (2018). Eğitim Yönetiminde Mizah Tarzı ve İş Doyumu İlişkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı*, 8(1), 521-546.
- Thorson, J. A., & Powell, F. C. (1993). Development and validation of a multidimensional sense of humor scale. *Journal of clinical psychology*, 49(1), 13-23.
- Tsirigotis, K. (2017). Women, femininity, indirect and direct self-destructiveness. a review. *Psychiatric Quarterly*, 89(2), 427-437. <https://doi.org/10.1007/s11126-017-9545-4>
- Yaprak, P., Güçlü, M., ve Durhan, T. (2018). The happiness, hardiness, and humor styles of students with a bachelor's degree in sport sciences. *Behavioral Sciences*, 8(9), 82. <https://doi.org/10.3390/bs8090082>
- Watson, T. ve McLanahan, S. (2011). Marriage meets the joneses: relative income, identity, and marital status. *The Journal of Human Resources*, 46(3), 482-517. <https://doi.org/10.1353/jhr.2011.0021>
- Zeigler-Hill, V., McCabe, G., ve Vrabel, J. (2016). The dark side of humor: dsm-5 pathological personality traits and humor styles. *Europe's Journal of Psychology*, 12(3), 363-376. <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1109>
- Vrabel, J. K., Zeigler-Hill, V., & Shango, R. G. (2017). Spitefulness and humor styles. *Personality and Individual Differences*, 105, 238-243.
- Yılmaz, K., & Altinkurt, Y. (2016). Öğretmenlerin Mizah Tarzları ile Örgütsel Sinizme İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 122-143.
- Zelvys, V.I. (1990). Obscene humor: What the hell? *Humor. International Journal of Humor Research*, 3(3), 323-332.

Tezler

- Duarte, B. (2020). Man, That's Funny: The Evolved Function of Aggressive Humor. (Doctoral dissertation). University of Hawai'i, Manoa.
- Sayar, B. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları ile Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Williams, R. A. (1994). The Perceived Value of Administrator Humor to School Climate. (Doktora tezi). University of Wisconsin, Milwaukee.
- Yerlikaya, E. E. (2003). Mizah Tarzları Ölçeğinin Uyarlama Çalışması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yerlikaya, E. E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları ile Algılanan Stres, Kaygı ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldırım, G. G. C., & Yüksel, S. (2021). Kişilik organizasyonları envanteri'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması.
- Yılmaz, K. (2011). Okul Yöneticilerinin Mizah Tarzlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 31-44.
- Yue, X. D., Liu, K. W. Y., Jiang, F., & Hiranandani, N. A. (2014). Humor styles, self-esteem, and subjective happiness. Psychological reports, 115(2), 517-525.
- Moore BE, Fine BD. (1990). Psychoanalytic terms and concepts. New Haven and London: The American Psychoanalytic Association and Yale University Press.
- Morreal, J. (1997). Gülmeyi Ciddiye Almak, İstanbul: İris Yayınları.
- Öztürk O. (2015) Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. 13. Baskı (revised edition)
- Öztürk, O. (2008). Psikanaliz ve Psikoterapi, 4 baskı. İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri.
- Özünlü, Ü. (1999). Gülmecenin Dilleri. Ankara: Doruk Yayınları.
- Paulos, J. A. (2003). Matematik ve Mizah. İstanbul: Doruk.
- Sanders, B. (2001). Kahkahanın Zaferi/Yıkıcı Tarih Olarak Gülme. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Uluçınar Türkel, Asuman, İşletme Yöneticilerinin Davranışlarına Yön Veren Hâkim Kişilik Faktörleri ile Yönetmel Davranış Arasındaki İlişkiler ve Uygulama, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992.

Willick MS. Defenses. Moore BE and Fine BD (Eds). (1995). Psychoanalysis: The Major Concepts. New Haven and London: Yale University Press, 485-493.

EKLER

EK 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu araştırma Antalya Bilim Üniversitesi Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Buse Akboğa tarafından Prof. Dr. Mehmet Yumru danışmanlığında yürütülen tez çalışmasıdır. Araştırma, kullanılan mizah stilleri ve kişilik organizasyonlarının psikodinamik

açından değerlendirilmesini konu edinmektedir. Anketin doldurulması yaklaşık 15-20 dakika sürecek. Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Ölçek setinde isminiz veya kimliğinizi ortaya çıkaran herhangi bir soru sorulmamaktadır. Vereceğiniz tüm bilgiler tamamen gizli ve isimsiz olacak ve sadece çalışmanın amaçları doğrultusunda kullanılacaktır. Çalışmanın nesnel olması ve elde edilecek sonuçların güvenilirliği bakımından soruları içtenlikle ve sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak şekilde yanıtlamanız önemlidir.

Ölçek seti, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz anketi cevaplamayı bırakabilirsiniz. Bu durumda verileriniz değerlendirmeye alınmayacaktır.

Katılımınız için çok teşekkür ederiz. (İletişim: .....)

Araştırmayla ilgili bilgileri okudum. Araştırmaya gönüllü olarak katılıyorum.

Tarih: ___/___/___ İmza: _____

EK 2. Demografik Bilgi Formu

Yaşınız:....

Cinsiyetiniz:

- K
- E
- Belirtmek istemiyorum

Son bitirdiğiniz eğitim düzeyini seçiniz:

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Lisans
- Lisansüstü

Medeni haliniz

- Bekar
- Evli

Aylık Gelir Durumunuz:

- 0 - 3000 TL
- 3000 – 5000 TL
- 5000 – 10000 TL
- 10000 TL ve üzeri

EK 3. Mizah Yaşantıları Ölçeği

İnsanlar mizahı çok farklı biçimlerde yaşar ve dışa vururlar. Aşağıda mizahın yaşanabileceği farklı biçimleri ifade eden cümleler yer almaktadır. Lütfen her bir cümleyi dikkatle okuyarak o ifadeye ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı belirtin. Lütfen mümkün olduğunca dürüst ve tarafsız olarak yanıtlamaya çalışın. Yanıtlarınız için aşağıdaki değerlendirme ölçeğini temel alın:

1)Kesinlikle katılmıyorum 2)Katılmıyorum 3)Biraz Katılmıyorum 4)Kararsızım
5)Biraz Katılıyorum 6)Katılıyorum 7)Tamamıyla katılıyorum

1. Genellikle çok fazla gülmem ya da başkalarıyla şakalaşmam.
2. Moralim bozuk olduğunda genellikle kendimi mizahla neşelendirebilirim.
3. Birisi hata yaptığında çoğunlukla onunla bu konuda dalga geçerim.
4. İnsanların benimle dalga geçmelerine ya da bana gülmelerine gereğinden fazla izin veriyorum.
5. İnsanları güldürmek için çok fazla uğraşmam gerekmez doğuştan esprili bir insan gibiyimdir.
6. Tek başıma bile olsam çoğunlukla yaşamın gariplikleriyle eğlenirim.
7. İnsanlar asla benim mizah anlayışım yüzünden gücenmez ya da incinmezler.
8. Kendimi yermem ailemi ya da arkadaşlarımı güldürüyorsa eğer, çoğunlukla bu işi kendimden geçerek yaparım.
9. Başımdan geçen komik şeyleri anlatarak insanları pek güldürmem.
10. Üzgün ya da mutsuzsam, kendimi daha iyi hissetmek için genellikle o durumla ilgili gülünç bir şeyler düşünmeye çalışırım.
11. Espri yaparken ya da komik bir şey söylerken genellikle karşımdakilerin bunu nasıl kaldıracağını pek önemsemem.
12. Çoğunlukla kendi güçsüzlüklerim, gaflarım ya da hatalarımla ilgili gülünç şeylerden söz ederek, insanların beni daha çok sevmesini ya da kabul etmesini sağlamaya çalışırım.
13. Yakın arkadaşlarımla çok sık şakalaşır ve gülerim.
14. Yaşama karşı takındığım mizahi bakış açısı, benim olaylar karşısında aşırı derecede üzülmemi ya da kederlenmemi önler.
15. İnsanların, mizahı başkalarını eleştirmek ya da aşağılamak için kullanmalarından hoşlanmam.
16. Çoğunlukla kendi kendimi kötüleyen ya da alaya alan espriler yapmam.
17. Genellikle fıkra anlatmaktan ve insanları eğlendirmekten hoşlanmam.
18. Tek başıyysam ve mutsuzsam, kendimi neşelendirecek gülünç şeyler düşünmeye çalışırım.
19. Bazen öyle komik şeyler gelir ki aklıma bunlar insanları incitebilecek, yakışık almaz şeyler olsa bile, kendimi tutamam söylerim.
20. Espiriler yaparken ya da komik olmaya çalışırken çoğunlukla kendimi gereğinden fazla eleştiririm.
21. İnsanları güldürmekten hoşlanırım.
22. Kederli ya da üzgünsem genellikle mizahi bakış açımı kaybederim.

23. Bütün arkadaşlarım bunu yapıyor olsa bile, bir başkasıyla alay edip ona gülerlerken asla onlara eşlik etmem.
24. Arkadaşlarımla ya da ailemle birlikteyken çoğunlukla hakkında espri yapılan ya da dalga geçilen kişi ben olurum.
25. Arkadaşlarımla çok sık şakalaşmam.
26. Tecrübelerime göre bir durumun eğlendirici yanlarını düşünmek, sorunlarla başa çıkmada çoğunlukla etkili bir yoldur.
27. Birinden hoşlanmazsam çoğunlukla onu küçük düşürmek için hakkında espri yapar ya da alay ederim
28. Sorunlarım varsa ya da üzgünsem, çoğunlukla gerçek duygularımı, en yakın arkadaşlarım bile anlamasın diye, espriler yaparak gizlerim.
29. Başkalarıyla birlikteyken genellikle aklıma söyleyecek esprili şeyler gelmez.
30. Neşelenmek için başkalarıyla birlikte olmam gerekmez, genellikle tek başımayken bile gülecek şeyler bulabilirim.
31. Bir şey bana gerçekten gülünç gelse bile, birini gücendirecekse eğer, buna gülmem ya da bununla ilgili espri yapmam.
32. Başkalarının bana gülmesine izin vermek; benim, ailemi ve arkadaşlarımı neşelendirme tarzımdır.

EK 4. Kişilik Organizasyonları Envanteri – KOREN (IPO-TR)

Yönerge: Bu envanterde insanların hayatları boyunca sergilediği çeşitli tutum, duygu ve davranışlar ile ilgili ifadeler vardır. Lütfen aşağıdaki tüm yönergeleri dikkatle okuyun ve size uygun şekilde tamamlayın. Bu envanteri tamamlamak için uzman olmanız gerekmemektedir. Bu envanter, her bir soruyu olabildiğince dürüstçe ve içtenlikle yanıtlarsanız amacına ulaşacaktır.

Tutum, duygu ve davranışlarınızla ilgili olabildiğince açık şekilde bilgi verin lütfen. Kendinizi ve deneyimlerinizi düşünürken, sadece alkol ya da ilaç etkisi altında sergilemiş olabileceğiniz tutum, duygu ya da davranışları dikkate almayın.

- 1- Doğru Değil
- 2- Nadiren Doğru
- 3- Bazen Doğru
- 4- Sıklıkla Doğru
- 5- Her Zaman Doğru

Kişilik Organizasyonları Envanteri

1. İnsanları üzen şeyler yaptığımı; ancak bunların insanları neden üzdüğünü anlayamadığımı fark ederim.
2. Bir şeyi sadece gerçek olarak algılamayı mı istiyorum yoksa o şey sahiden gerçek mi söyleyemem
3. Kaygılıyken ya da aklım karışık olduğunda, dış dünyadaki şeyler de bana anlamsız gelir.
4. Çevremdeki her şey belirsizleştiyse ve karıştıysa iç dünyam da belirsiz ve karışık bir hal alır.
5. Yakın bir ilişki içindeyken benlik duygumu yitirmekten korkarım.
6. İnsanlar beni başarılı bulduğunda çok mutlu, başarısız bulduğunda ise mahvolmuş hissederim.
7. Sıcakkanlı ve fedakâr olmak ile soğuk ve ilgisiz biri olmak arasında gidip gelirim.
8. İşte ya da okuldaki halime kıyasla evde daha farklı bir kişiymişim gibi hissederim.
9. İnsanlar hayran olduğum kişilerin eksik yönlerini görmekte zorluk çektiğimi söyler.
10. Duyduğum bir sesin ya da gördüğüm bir şeyin hayal dünyamın ürünü olup olmadığından emin olamam.
11. Her nasılsa insanlarla ilişkilerimi nasıl yürüteceğimi asla tam olarak bilemem.

12. Benim için önemli olan insanların benimle ilgili duygu ve düşünceleri aniden değişecek diye korkarım.
13. İnsanlar bana o kadar çok ihanet eder ve düşman olur ki insanlara güvenmekte zorluk çekerim.
14. Bir hevesle hobiler ve ilgi alanlarına yönelip sonra onlardan kolaylıkla vazgeçerim.
15. İnsanlar bana ya sevgiye boğarak ya da terk ederek karşılık verme eğilimindedir.
16. Kendimi farklı zamanlarda tamamen farklı huyları olabilen bir insan olarak görüyorum.
17. Mantıklı bir açıklaması olmayan şeyler duyduğum veya gördüğüm olur.
18. Bazı fiziksel duyular bedenimde gerçekten var mı yoksa hayal ürünü mü söyleyemem.
19. Yanıldığım sonradan ortaya çıksa bile, insanlara taparcasına hayranlık duymaya devam ederim.
20. Bir şeyi sadece gerçek olarak algılamayı mı istiyorum yoksa o şey sahiden gerçek mi söyleyemem.
21. Gerçekte var olmayan şeyleri gördüğüm olur.
22. Güvende hissedebilmem için birisine hayranlık duymam gerekir.
23. Beni iyi tanıyan kişiler bile nasıl davranacağımı tahmin edemez.
24. Beni çok iyi tanıyan insanlar da dahil olmak üzere, insanların benimle ilgili düşüncelerinden emin olmam zordur.
25. Hiç kimsenin göremeyeceği ya da duyamayacağı şeyleri görebilirim ya da duyabilirim.
26. Kendimi, neredeyse bir başkasıymışım, tanıdığım (arkadaş, akraba gibi) hatta tanımadığım birisiymişim gibi hissedirim.
27. Hiç kimsenin anlayamayacağı ya da bilemeyeceği şeyleri anlarım ya da bilirim.
28. Davranışlarımdaki değişimlere bir anlam veremem.
29. Başkalarının gerçekte var olmadığını iddia ettiği şeylerin seslerini duyduğum olur.
30. Duygularımı aşırı uçlarda ya çok mutlu olarak ya da derin bir kederle yaşama eğilimindeyim.
31. Gördüğüm şeylerin, onlara yakından baktığımda başka şeylere dönüştüklerini düşünürüm.

EK 5. Etik Kurul Onayı

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Karar No: 2022/37	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARLARI	Karar Tarihi:21.06.2022
-------------------	--	-------------------------

Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Prof. Dr. Ömer TURUNÇ'un başkanlığında toplandı. Yapılan toplantıda aşağıdaki kararlar alındı.

1. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Buse AKBOĞA tarafından Etik Kurulumuza sunulan “**Kişilik Organizasyonları ve Mizah Stilllerinin Psikodinamik Bağlamda İncelenmesi**” başlıklı çalışmada kullanılacak ölçme aracının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucaya ait olmak üzere, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'ne uygun olduğunun kabulü ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına, sonucun Buse AKBOĞA'ya bildirilmek üzere Rektörlük Makamına arzına katılanların oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ömer TURUNÇ
Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Yusuf Mehmet ÖRNEK
Etik Kurul Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. İbrahim Sani MERT
Etik Kurul Üyesi

KATILMADI
Prof. Dr. Mesut UYAR
Etik Kurul Üyesi

KATILMADI
Prof. Dr. Mehmet YUMRU
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Fatma Bike KOCAOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. A. Nizamettin AKTAY
Etik Kurul Üyesi

Doğrulama Kodu: 96D4302

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adresi: <https://ubs.antalya.edu.tr/BelgeDogrulama>